

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Francisci Tvrriani Societatis Iesv, Aduersùs Magdeburgenses Centuriatores pro Canonibus Apostolorum, & Epistolis Decretalibus Pontificum Apostolicorum, Libri Quinq[ue]

Torres, Francisco de

Coloniae, 1573

VD16 T 1629

Cap. XXVIII. De decretis epistolarum quinque Cleme[n]tis, quomodò non
authoritate ipsarum epistolaru[m], sed consuetudinis omniu[m] Dei
Ecclesiarum, à sanctis apostolis institut[a]e & traditae ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-29685

Quam multis
seculis episto-
le pontificum
Apostolicorum
immutabiles
permaſerint.

cas negant, negare possunt: cum neq; recordentur, nec audierint, nec ex memoria omnium seculorum cognoscere possint, aliter eas vnq; habuisse, q̄ nunc habeant. Quod si hoc rursus Centuriatores adhuc negent, nepe multis seculis immutabiles mansisse, nos non vnum aut alterum, sed plures testes habemus, tot saltem seculis non fuisse mutatas, quor ab Iſidori Hispanensis ætate vsq; ad nos fluxerūt. is enim easdem epistolas ad vsū ecclesiæ catholicæ ante annos nongentos in vnum collegit, & tales eas posteris reliquit, quales nūc habemus, quarum doctrina & decretis semper ecclesia catholica vsa est, & nūc vitur. Sed cum Magd. has pontificum Apostolicorum epistolas, propter doctrinam & Apostolicas traditiones decretorum, quæ in eis feruntur, quibus tota Luteranorum disciplina coarguitur & frāgitur, negent, & eas tanto studio oppugnent, & delere cupiant, & nos easdē rursus tanq̄ testes sanctissimos traditionū studiosè defendamus: rogabo eos, si istis ipsi decretis propter rationem & autoritatem, qua consistunt, adhuc vitur ecclesia, eorumq; consuetudo ex Apostolica traditione pfecta, in ecclesiastica disciplina semper viget, an decreta ista minùs valebūt, si has epistolas, vt ipsi cupiunt & laborant, dicam, non haberemus? frustra igitur Magdeburgenses in eo laborant & sudant, in quo nihil ab eis hactenus profectum est, neq; proficitur, neq; profici potest. Consuetudinē enim omniū ecclesiarum tollere non possunt: immò neq; negare, nisi ex eorum numero esse pergant, quos Apostolus contentiosos vocauit, id est, qui obedire nolūt ecclesijs, earumq; consuetudines, ex Apostolica traditione pfectas, & fideliter omni tempore cōseruatas, tenere: quos in alio loco idem Apostolus subuersos, & proprio iudicio condemnatos esse dicit. Coniectura itaq; vt paulò antè dicebam, facile est perspicere, scripsisse quidem epistolas aliquas pontifices illos Apostolicos, quorum epistolas Magdeburgenses nūc negant: scripsisse verò has, quas habemus, quia non ità facile est argumētis & indicijs ac coniecturis cognoscere & iudicare: superest, vt proximo capite, eodemq; extremo, aliquanto fusiùs de hoc agamus.

1. Cor. 11.

Tit. 3.

De decretis epistolarum quinq; Clementis, quomodo nō autoritate ipsarum epistolarum, sed cōsuetudinis omnium Dei Ecclesiarum, à sanctis Apostolis instituta & tradita consistant, & de argumentis antiquitatis, quæ ex ijs ipsis decretis earum colliguntur, & quomodo probetur, scriptas esse Græcè, & de alijs quibusdam obseruationibus, item de epistolis 3. Anacleti, & de decretis earum, & quæ in ipsis vestigia illius ætatis, qua scriptæ sunt, impressa cernantur, & quæ argumenta, scriptas esse Latine. Cap. 24.

ERgò quia paulò antè à Magd. requirebam, vt relictis testibus ignotis, a quibus ipsi coniectura iudicarent, opere precium est, vt doceamus eos experiri in epistolis ipsis, quemadmodum coniectura de ijs ipsis episto-

epistolis iudicium facere possint: & de quibus testes quærit, de ijs ipsi alijs testes esse. sunt enim in ipsis epistolis impressa vestigia nō rara, quibus etatem illam Apostolicam medio critere sagacibus odorari liceat. & nē lōgum fiat, si omnes pontificum Apostolicorū epistolas persequamur, faciamus hoc in decretis quinque epistolarum Clemētis, & trium Anacleti, vt hoc exemplo qui voluerit, reliqua persequatur. Ac vt inde incipiamus: Si qui, inquit, ex fratribus negocia habēt inter se, nē apud cognitores seculi iudicentur. Gētiles dicit, quos verbo illo, seculi, distinxit à fratribus, qui ad futurum seculum, & ad patrē futuri seculi, & ad filios resurrectionis pertinent, si tamen in fide & dilectione vsq; ad finem perseuerauerint. Idem prohibēt Apostoli in lib. 2. eiusdem Clementis de Const. Apost. c. 46. Nē, inquit, cognoscant gentes controuersias vestras: nec ad dicendum testimonia contra vos admittantur. an hīc non coniectura perspicitur, scriptū esse hoc à Clemente, non solum quia in eandem sententiam lib. 2. suo de Const. scripsit, sed quia tunc publica iudicia & tribunalia non Christianorum, sed Gentilium erant, quorum dominatu omnia tenebātur. Idem enim prohibuit, & eadem ratione Paulus Apost. Corinthijs, eos, qui secūs faciebant, repræhēdens: Sic nō est inter vos, inquit, sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem & fratrem, sed frater cum fratre contendit, & hoc apud infideles? Illud verò etiam quā re recte cum illa ætate conuenit, quod huic decreto de cognitione causarum adiunctum est: Sed apud presbyteros ecclesie, inquit, quicquid illud est, dirimatur, adducaturq; res ad concordiam. (hoc enim significat *ovubi bāsetar*, quo verbo vsus est Clem. & in epistola. & in 2. libro de Const. Apost.) & omni modo obediant statutis eorum, presbyteri enim adhibebantur, vt eum, qui iudicio & concordie acquiescere noluisse, eogerent ad parendum, eijciendo ex ecclesia. si quo enim alio supplicio capitali afficiendi nocentes potestatem sibi Christiani sumpserint, in eos, tanquā in sicarios, Gentiles qui dominabantur, profecto animaduertissent. Quis est ergo tam parū sagax, qui non odoretur hīc, scriptam esse hanc epistolam illo Apostolico tempore, id est, à Clemēte, cum sic necesse erat de litibus in ecclesia iudicandis decerni? Reddamus aliud decretū, vt Episcopus, inquit, nō sit fideiussor, nec aduocatus litibus, nec vlla occupatione secularis negocij implicatus, nē à ministerio verbi Dei abstrahatur. Hoc ipsum & eisdem verbis prohibet idem Clem. libro 2. de Const. Apost. vt libro 2. huius operis docui, cum huius epistolæ & librorum de Constitut. Apost. characterem conferrem, quod potest argumento esse, scripsisse quoque hoc. fuisse autem illius temporis hoc decretum, ex epistola etiam Pauli intelligi potest, cum scribens ad Tim. Nemo, inquit, militans Deo, implicat se negocijs secularibus. de ministris enim verbi Dei idoneis ad docendum loquebatur. Item ex Actis Apost. cum aiebant: Non est æquū, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Rursus Canon. Apost. 20. iubet, vt Clericus nē sponsiones faciat. & Canon. 81. Vt episcopus aut presbyter

Decretum de
non aduocandis
Gentilium
iudicibus.

1. Cor. 6.

Decretum de
fideiussione,
& aduocatio-
ne litium, non sus-
cipiendū ab
ecclesiasticis.

2. Tim. 2.

Acto. 6.

Quatenus,
spondere pro
alijs, prohibetur
ecclesiasticis.

Decretum de
charitate &
obedentia
omnium erga
episcopum.

Matth. 23.
Act. 4.

1. Tim. 5.

sbyter ne administrant secularia. Quare et si hæc epistola oblitterata iam esset, & ignoraretur, nihilo minus tamen hoc decretum vigeret, cuius consuetudo aliunde, quam ex Apostolorum traditione, manare non potuit. Quæ igitur causa esse potuit fingendi hoc decretum epistolæ aut quæ temeritas est, rem gestam confiteri, & fidem instrumenti negare? quod tamen non intercessisset, vt Callistratus iuriconsultus aiebat, nihilo minus res gesta veritate factum suum præbeat. Illud verò, non spondere pro alijs, quod Magd. reprehendebant, eatenus in hac epistola à beato Petro prohibetur, vt non sit sponsio negotiosa & molesta, vt ferè solet: vt iam quæ talis non sit, si charitas postulet, saluo ministerio ecclesiastico, fieri possit. Est præterea in hac epistola aliud decretum, vt sacerdotes & reliqui ministri ecclesiæ, omnesque plebes episcopos suos diligere debeant, eorumque præceptis obedire, etiam si ipsi aliter, quod absit, agant: memores, inquit, illius Domini præcepti: Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. ipsi autem episcopi si exorbitauerint, ab istis non sunt reprehendendi vel arguendi, sed supportandi, nisi in fide errauerint. Videamus an hoc decretum suspectum Luteranis & aduentitium rectè videri possit, vt est illis odiosum & inimicum: an contra germanum sit, & Apostolicæ institutionis, & ex eo potius de vero authore epistolæ capienda coniectura. Qui enim à fide & obedientia ecclesiæ non recesserunt, non possunt obliuisci, vt Luterani oblitum sunt, quod Dominus de illis dixit, quos vocauit Scribas & Phariseos, & Petrus in Actis Apost. principes populi & seniores: Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, nolite facere. quod quidem propter nostros quoque ecclesiarum principes, episcopos & sacerdotes dixit: neque possunt contemnere, vt hæretici faciunt, quod Paulus ad Tim. scripsit, Seniore non increpaueris, sed obsecra vt patrem. Si enim tantum honoris deferendum est senili ætati, quantum deferendum est sacræ dignitati episcoporum, qui sunt principes seniorum, id est, presbyterorum? si qua verò de fide episcopi suspicio est, inquitur in eum in ecclesijs catholicorum: nec vlli parcitur, nisi amplectatur, vt Apostolus Tito præcepit, eum, qui est, secundum doctrinam, fidelem sermonem, & formam habeat sanorum verborum in fide & dilectione Christi, sicut idem Apostolus Timotheum monuit. Apostolica itaque est hæc traditio, cuius canon Apostolorum 31. testis est, qui prohibet, ne vllus presbyter, contempto episcopo suo, seorsum congreget, aut altare alterum ponat, si non est episcopus impius, id est, si non errat in fide. Hoc est ergo quod Magd. & cæteri Luterani pati non possunt, vt in ecclesijs nostris tantus honor & reuerentia episcopis adhibeatur, & tam diligenter ac seuerè, sicut sancti Apostoli tradiderunt, in hæreticos inquiratur: & hæresi excepta, si quis episcopum suum propter alias causas mouere & eijcere studeat, vt tyrannicus puniatur. Hanc consuetudinem ex doctrina Christi & Apostolorum institutione profectam, ecclesiæ Dei habent, quæ nihilo quidem minus ex Apostolorum traditione ortum duxisset, si nunquam his literis Clementis consignata esset.

nunc

nunc verò cum consignata sit, epistola traditionem attestatur, & traditio epistolam. Luterani verò, contempta traditione & Apostolica disciplina, & negata epistola teste, quotidiè de suggesto in episcopos nostros propter mores, quos obijciunt, quasi ipsi sancti essent, nocte & die furiunt & baccantur, ignari se non episcopos, sed Christum cõtemnere. Sequitur aliud decretum: Omnes legum diuinarum libenter violatores, & sacrarum institutionum voluntariè perturbatores, ecclesiastica regula & sancta Communionem iudicabat indignos. Hanc quoq; consuetudinem cuncte per Orientem & Occidentem ecclesiæ Dei habent, vt qui committunt, nè omnia honestè & secundum ordinem in ecclesia fiant, sicut Apostolus præcepit, ac canones quosdam, quibus ecclesiæ compositio continetur, scientes & volentes violant, & in eo perseuerant, excommunicentur, & indigni ecclesiastica regula habeantur, id est, fiant irregulares. quod quidem verbũ clarè attestatur apostolici temporis esse hoc decretum, & epistola, qua illud consignatum est. nõ enim aliundè ortum duxit verbum hoc, irregulare, vt eo semper vsa est ecclesia, & nunc vtitur: nec aliud significat, quàm quod B. Petrus, vt hæc epistola Clementis testatur, iudicauit, fieri quempiam aliquandò indignum regula ecclesiastica, id est, indignum, vt fiat ex clero: aut si factus sit ex clero, indignum, vt in eo ministret: hoc enim significat regula ecclesiastica, nempe ordinem ecclesiasticum: non loquor nunc speciatim de causis irregularitatis, sed de ipso genere pœnæ, & de verbo, ex cuius consuetudine & ecclesiastico vsu prisca interpretatio Latina huius epistolæ Clementis redolet. Si igitur hoc decretũ factum esse tempore apostolorũ, testimonio est consuetudo ecclesiarũ, omni memoria seculorũ vetustior, quæ istos hodiè excommunicat, & irregulares esse iudicat: an non consequens est, vt certa cõiectura iudicandũ sit, hæc etiã epistolã Clem. in qua decretũ ipsum fertur, illius temporis esse? si constat ex consuetudine ipsã omnium ecclesiarũ, legem decreti latam esse, dubitabimus editã fuisse hanc epistolã decretalẽ, quæ decretum ipsum cum alijs sanctissimis continet? aut quomodò meliũs q̃ per epistolam decretalem, decretorum apostolicorũ traditiones edi, & ad ecclesias tam multas & tam longinquas deferri poterãt? Sed proferamus aliud decretum epistolæ huius. Nullũ etiam, inquit, presbyterum in alicuius episcopi parocia aliquid agere debere absq; eius permisso docebat. Petrum dicit, sed & cunctos presbyteros proprijs episcopis in omnibus absq; mora obedientes, instituente Dño, esse debere dicebat. Hic quoq; dicendum est, quod Paulus dixit, & nos in similibus dicere docuit, si quando presbyter aliquid in parocia episcopi sine permisso eius faciat, Nos talem consuetudinẽ non habemus, nec ecclesiæ Dei, quæ potiũs habent consuetudinẽ, vt nihil in eis sine auctoritate eius fiat. Idem dicendum est ac multo etiam magis de diaconis, qui sunt infra presbyteros, vt episcoporum & presbyterorum ministri. Huius consuetudinis, quæ ex Apostolica traditione nata est, testis est etiam Canõ Apost. 39. qui sic habet:

M m m m Pre-

*Decretum de irregularibus**1. Cor. 14.**De prisca consuetudine veteri irregulari.**Decretum, nè quid ecclesiasticum iniustus episcopi à presbyteris, aut diaconis in ecclesia fiat**1. Cor. 11.*

Presbyteri & diaconi sine voluntate episcopi nihil agant. ipse enim est, cui populus Domini commissus est, & à quo ratio animarum reposcenda est. hæc scilicet ratio est, quæ hanc consuetudinem ex traditione, vt dixi, natam confirmat. quam idem Clemens exemplo etiam à sacerdotibus Gentilium sumpto, lib. 2. de Const. Apost. c. 28. pbat. Si enim (inquit) cultores dæmonum in suis illis ludibrijs falsi cultus, nihil sine execrabili sacerdote offerunt aut agunt, quin potius illos putant os statuæ esse, illiusque iussu expectant, & quæcumque iusserit, faciunt, & sine nutu ac voluntate eius faciunt nihil tantumque ei honoris habent, vt statuas anima carentes honorent, ac dæmones colant. Si illi, inquam, qui vanam & confictam opinionem habent, & nulla spe firma subnixi, ea, quæ sanctitatem ac religionem habent, imitari student: quanto iustius est, nos, quorum fides splendidissima est, & spes vera, qui promissum præclarum & sempiternum, & quod fallere non potest, expectamus, p eos, qui nobis præsunt, honoré Deo deferre? ita vt episcopos os Dñi esse arbitremur. Hactenus Clem. Hoc exemplo cõuicti sunt Magde. peiores esse quàm Gentiles, quippe qui minus existimant honorandos esse episcopos, quàm Gentiles honorent sacerdotes suos. hoc enim decretum, ad honorem episcoporum pertinens, inter cætera, quæ in has epistolas obiecerunt, accusarunt, quibus iam loco suo responsum est. nunc illud tantum est quærendum, si hoc decretum fictum esse existimant, & non esse à Petro & reliquis Apostolis traditum, nec à Clemente in epistola scriptum, immò nec in libris de Const. Apost. omnia enim negant, quid ei propositi fuit, qui finxit? quid hoc commento assequi voluit? an voluit, authoritate Clementis Apostolici pontificis mentita, qui sermonem beati Petri, in ordinatione sua habitum, in hac epistola scribit, consuetudinem ecclesiarum confirmare? an hoc non opus erat facere tunc, cum ipsa per se consuetudo sine ullius epistolæ Clementis testimonio satis valebat. Quin potius à principio faciendum fuit hoc, i. scribenda tunc epistola, cum erant recentes Apostolicæ traditiones, & ecclesiastica regulæ, tum vt ad omnes ecclesias per epistolam deferrentur: tum ne obliuio irreperet, & vt consuetudo ipsa recens ecclesiæ confirmaretur, quæ fuit causa, vt canones à sanctis Apostolis sine scripto traditos, literis quoque idem Clemens mandaret. Quod de Apostolicis huius epistolæ decretis hactenus ad probandum eam diximus, dicendum est de confessione secreta, & de exequijs mortuorum, eisque per preces & eleemosynas, secundum doctrinam beati Petri in hac epistola scriptam, adiuan-dis. vtrunque enim consuetudo omnium ecclesiarum, quæ à sanctis Apostolis instituta & tradita est, defendit. quæ quidem consuetudo iam tempore Caroli Magni, cum has epistolas compositas & confictas esse isti somniant, vetustissima erat & tam altè radices egerat, vt minimè opus esset tunc huiusmodi epistolam, & beati Petri in ea doctrinam, comminisci. Sed de confessione secreta & exequijs mortuorum, affatim lib. 4. Magdeburgensibus secundum scripturas responsum est. Rursus hanc epistolam, quæ tota doctrinam

Strinam beati Petri continet, illud quoque argumento est, Clementis esse, quod eadem præcepta dat hic episcopis, presbyteris, & diaconis, quæ idem Clemens scripsit lib. 2. de Const. Apost. & quod ecclesiam hic in persona beati Petri cum naui comparat, ut fecit in eodem lib. 2. in persona Apostolorum, in quo aliquid est ex Platone, cuius fuit perstudiosus, mutuatus, ut Paulus ex poetis solet, quod ipsum testimonio quoque est, esse hanc Clementis epistolam. Plato enim lib. 12. de legibus, ciuitatem cum naui comparat, & eos qui nauim incolorem seruant, cum mente, ac cum sensibus menti coniunctis. hoc vocat ille in eo παράδειγμα, nos exemplum dicimus: scriptura sancta vocare solet parabolam, qua frequenter uti solet: & qua Clemens hic ad imitationem scripturæ sanctæ usus est, quam valde ingeniosè & eruditè, ac diuine explicauit. hoc exemplum nauis, Anacletus quoque, citato Clemente authore, in epist. sua prima eisdem verbis repetiuit. in quo exemplo illud obiter ad utilitatem legentium obseruare libet, cum διδακτικόν τοπος que interpres virtutis bithalassa loca, cum dubijs mente, & de promissionum veritate nutantibus, Clemens comparat, Iacobi epistolam imitatus est, eiusque locum interpretatus, cum eum, qui hesitat, quem δίψυχον, id est, duplicem animo, vocat, similem esse ait fluctui maris, qui à vëto agitur, fluctui scilicet maris, non cuiusque, sed fluctui maris dithalassi, ut si dicas, duplicis maris. in huiusmodi enim locis dithalassis fluctus in contrarias partes agitur. Præterea, quæ de diaconis & eorum officio hic in persona Petri Clemens præcipit, eadem ferè sunt cum ijs, quæ idem Clemens eodem lib. 2. de Const. Apost. præcipit, ex quo etiam coniectura iudicare licet, eundem esse huius epistolæ & illorum librorum authorem, nec enim discrepantia est, ut hoc quoque obiter obseruetur, quod libro 2. de Cōst. Apost. c. 32. præcipitur, ut diaconus nihil tribuat egenti, clam episcopo, in contumeliam eius, nè admurmuratio in eum excitetur. In epistola verò sic ait, ut diaconi ægrotis, quæ necessaria sunt, præbeant cum conscientia eius, qui præest: deinde subiungit, quod tamè etiam si clam fecerint, non peccabunt: scilicet non peccabunt, modò id in contumeliam episcopi non faciant: nec admurmuratio in eos hac occasione commoueat. Iam de decreto constituendi Patriarchas siue Primates, & Archiepiscopos siue Metropolitanos dicam, quæ in eo vestigia ætatis harum epistolarum appareant, cum de decretis secundæ & tertie epistolæ Anacleti differam, nè eadem bis repetam. De primis verò Flaminibus & Archiflaminibus, qui in hac epistola sunt, tametsi supra libro tertio, quid sentiendum esset, dixi: tamen quia hic est locus proprius, vbi argumenta & indicia vestigamus, vtrum hæc epistola illo seculo, quo fertur, à Clemente scripta sit, dicendum est iterum: quod enim de istis iudicibus nullus vetus auctor meminerit, non solum auctoritatem epistolæ huius non infirmat, nec antiquitatem eius suspectam reddit, sed contra potius, non leuis coniectura ex eo fit, non fictam, sed veram esse Clementis epistolam. Et enim si ficta est, quæro, vnde quæ finxit, sumpsit primos

Quandò liceat
diacono dare
aliquid legenti
non conscio
episcopo.

De primis Fla-
minibus &
Archiflaminibus
in epist.
Clementis, et
quomodo ex
eis iudicium
fiat de anti-
quitate epistolæ

istos Flamines, siue Protoflamines, & vnde item Archiflamines? in quoniam libro apud veteres, eos legit, aut in quo vetere lapide aut numo? si ex nulla antiquitate sumpsit, sed ipse potius finxit, quamnam verisimilitudinis speciem artificio fingendi imitatus est, vt epistola, quam fingebat, Clementis esse videretur? Annon magis mendacium suum simul cum imprudentia prodidit, dum & videri & credi voluit, veteres fuisse & illius seculi Clementis id genus iudices ac potestates, quas, apparere non posset, vnquam fuisse? Quis credat, tam hebetem & tam imperitum fingendi, fuisse istum? At hoc non fuit Clementi epistolae auctori cauendum, qui credibile fore non arbitrabatur, ignorasse se, non sic istos iudices olim vocatos fuisse: nec existimabat, difficile futurum esse intelligere, hoc tantum sibi propositum fuisse, vt, cum primos Flamines dixit, primam iudiciariam potestatem, vt Anacletus tanquam interpres Clementis dixit, significaret, quae in primis ciuitatibus Gentilium erat: cum vero Archiflamines, vt significaret minores iudices, vt idem Anacletus vocauit, qui erant in ijs ciuitatibus ethnicorum, quae erant metropoles. Qui autem non contenti hoc proposito, & mente Clementis, adhuc vsum verbi horum nominum, quasi a veritate historiae & Romanae antiquitatis alienum, reprehendunt, similes sunt ijs, qui olim nomen *ἔρωτος*, id est, amoris, in scripturis reprehendebant, quasi ab scripturis sanctis alienum, quos Dionysius Areop. a ratione alienos esse dicit, qui non vim propositi, sed vocabula attendant, quiq; sonos tantum auribus insonantes extrinsecus excipiant, quos in mentem penetrare non sinunt: aliud enim significare, ait, in scripturis nomen amoris, quam vulgo significet. Sic in epistola Clementis aliud significant Flamines, quam in historijs antiquis Romanorum, quas Clem. Romanus non ignorabat. Flamines enim significant hic non quidem proprie eos, qui erant singuli singulis dijs, vt in more maiorum fuisse testatur Cicero, & vt Varro scribit, quorum sacra assidue operabantur: sed traslatè eos, qui praerant vel singuli singulis ciuitatibus primarijs, quae erant capita prouinciarum, vt Alexandria caput prouinciarum Orientis, & hos vocat Clemens Protoflamines: sic enim Leo 9. legit: vel singuli singulis ciuitatibus Metropolitanis, quae erant vnaquaeq; caput suae prouinciae. & hos vocat Archiflamines. immò videtur quidem idem Clementis non obscure significasse non sic appellatos fuisse olim, sed sic se illos tunc appellare, cum ait, ubi erant Protoflamines eorum, & primi legis doctores, vt enim non vocabantur primi doctores legis, ita neq; Protoflamines, siue Primi flamines. de ratione vero traslationis alij fortassis acutiùs conijcient. mihi quidem cur sic istos iudices traslatè vocauerit, haec causa videtur: quia vt Flamines perpetuo erant rei diuinae addicti, vt ait Andreas Dñicus Floccus Florentinus, qui haec tenens Fenestella vocabatur, id quod Metellus Pont. Max. satis declarauit, cum Posthumiū consulē eundēq; Flaminē Martiale, ad bellū gerendū Africā petentē, nē a sacris discederet, multa indicta, vt

Valerius

Quomodo
quare Clementis
praefectos prouinciarum Protoflamines, et Archiflamines vocauerit.

Valerius narrat, vrbe egredi non est passus: sic potestates istę iudiciarię prouinciarum, quandiũ prouincijs præsidebant, omnem curam habebant prouincijs addictam, quarum rebus necessè erat semper operam dare, & in munere suo fungendo assiduus esse: præsertim cùm, vt Philon Alexandrinus in Flaccum præfectum Alexandrię scribit, non iudicijs tantũ priuatis & publicis præessent, sed etiam, inquit, rationibus tributorum & vestigalium, quibus, inquit, maior pars anni impendebatur. Deindè habebant iudices isti etiam in sacerdotibus potestatem, tametsi ritus ac religiones prouinciarum mutare non possent, sed potiùs conferuare oporteret: quòd id è rep. esset, siquidè pro religione, vt ait idem Philon, non minùs quàm pro anima homines dimicare soleant. vndè idem rursùs sic de Augusto in Caium scribit, Nò minùs sollicitus erat de confirmandis singularum prouinciarum ritibus, quàm de Romanis cæremonijs. ac fortassis in hoc tãto studio istorum de non mutandis neq; variandis ritibus singularũ prouinciarũ, similitudo etiam aliqua maior erat eis cũ Flaminiibus, quàm cũ alijs sacerdotibus. Accedit huc, quòd vt Flamines si qd vitij in sacris nò ritè operandis admitterent, sacerdotio, quod Flaminiũ vocabant, mouebantur, vt de M. Cethego, & C. Claudio, & de Sulpitio idè Valerius narrat, sic q; prouincias susceptas malè gerebant, accusati & conuicti, poenas dabant, vt de Flacco, qui Alexandrię & Aegypto atq; Libyę præerat, idem Philon scribit. Hactenùs de ratione translationis, ducta ex similitudine quadã istorum inter se, accommodata etiam ad declarandum, quàm mira & apta conuenientia, mutata sint potestas & iudicia ethnicorũ præfectorũ, ciuitatum & prouinciarum, in potestates & iudicia præsulũ ecclesiarũ. vt enim illi iudices vnus ordinis erant, sed diuersi gradus, omnes qdem tanquàm flamines quidã, sed alij tãquàm maiores Flamines, quos vocat Clemès Protosflamines: alij infra eos tanquàm minores Flamines, quos idem vocat archiflamines: alij rursùs tanquàm flamines adhuc minores, quos tunc, vt Anaclæt. ait, vocabant comites, sic ecclesiarum præfides omnes sunt episcopi, diuersi tamè gradus. alij enim Primates episcopi, infra hos Archiepiscopi, & infra hos rursùs episcopi. præterea oportebat esse illorũ mores & iudicia, qualia præsidũ quoq; ecclesiarũ, quibus cesserũt, esse oportet. illos enim oportebat præbere se exemplum in prouincia, omnis abstinentiæ ac continentia; & sic iudicia siue de controuersijs distrahendis, siue de puniendis maleficijs exercere, vt grauiores causas cum optimatibus iudicaret, vt notũ episcopi faciunt cũ Synodis. vndè Ignatius presbyteros vocat confestum episcopi. hoc autè de iudicãdis causis grauioribus à præfecto prouincię cũ optimatibus, ex Philone etiã intelligi potest. is enim accusaturus Flaccũ, qui præerat Alexandrię, quo magis malitia eius patèret, laudat priùs, quòd initio suę administratiõis, rectè quę officij sui erãt, exequeretur. erat enim, inquit, in sua Functione assiduus: hoc est, quod paulò antè dicebam de similitudine præfectorũ cum assiduitate Flaminijs in munere suo: sequitur,

M m m m 3 pru-

De similitudine præfectorum prouinciarum, et præsidum ecclesiarum.

prudens consilijs, & in ijs exequendis industrius. & paulò pòst, gerebat se pro dignitate: grauiore causas iudicabat cum optimatibus: superbos deprimebat: vetabat cœtus promiscuæ multitudinis sublatis etiam sodalitijs, quæ prætextu sacrorum vacabant mero & crapulæ: contumacibus seuerus & rigidus, inductis deindè in urbem, totamq; regionem bonis legibus. Hactenùs Philon. Hæc descriptio boni præfecti prouinciæ, ita in bonos præfides ecclesiarû, id est, in summos sacerdotes, q sunt episcopi, quadrat, vt boni præfecti prouinciarum, velut quidam sacerdotes religiosi esse videretur, vel potiùs quidam Flamines, vt Clem. vocat. Hoc enim nomen magis illis conueniebat, vt potè ethnicis. idcirco enim idè Clemès noluit facere eos similes sacerdotibus, sicut fecit Flaminibus, quia indigni erant hoc nomine: Sacerdotes enim, & Latinè & Græcè ἱερεῖς à sacro dicuntur, à quo procùl absunt ethnici. ob hanc enim causam, vt antea dixi, sacerdotes idolorum idem Clemens lib. 2. de Const. Apost. noluit vocare ἱερεῖς, sed verbo à se facto κληρικῶς, vt qui non sacri, sed potiùs execrabiles essent. Illud etiam obseruandum est, cur Clemens illos primos iuridicos, quos primos Flamines vocauit, πρωτονομῶσι δασυλάουσ quoq; id est, primos doctores legis appellauerit: nempe quia eorum, qui prouincias regebant, erat, bonas leges in prouincias introducere, de quo paulò antè Flaccum, qui præerat Alexandriæ, Philon laudabat. Illud etiam non est obseruatione indignum, quòd ex verbo Græco, quo illi ethnici præfides prouinciarum, vt sic illos nûc vocemus, à principio à Græcis vocati sunt, quod etiam præsidibus ecclesiarû, quibus illi cesserunt, conuenit, intelligi potest, quod genus gubernationis esset illud: & quanta vtrorunq; similitudo esset. in qua re digna est admiratione S. Apostolorum prudentia, à Spiritu sancto data, qui in illis ciuitatibus & prouincijs, vbi illi fuerant secundùm gradus suos, ibidè præfules ecclesiarum item secundùm gradus suos esse voluerunt, vt faciliùs nostris moribus, & nostrorum præfidum gubernationi Gentiles assuescerent, quo essent illis similia, quibus priùs assueti erant. Etenim per Romanos quoq; vt idem Clemens lib. 6. de Constitut. Apost. ait, voluit Deus, vt iustitiæ lex splenderet. Ecclesia verò leges humanas, rationi & honestati non repugnantes, vt Calixtus Pont. ait, libenter amplectitur. ἡγεμόνες ergò vocabantur illi, quòd oporteret eos exemplo vitæ & morum alijs præire, & illis virtutum omnium duces esse. Simili verbo & eadem ratione præpositos ecclesijs vocat Apostolus ἡγουμένους, quibus præcipit beatus Petrus formam fieri gregis, vt idem Paulus Timotheum monuit, vt esset exemplum fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. & Dionysius de Melchisedec in celesti Hierar. c. 9. scribit, vocatum fuisse sacerdotem, quòd tanquam Hierarcha, id est, sacrorum præfès, alijs præeundo dux ad solum & verum Deum tendendi esset. idem quoq; sanctos Apostolos καθηγουμένους appellat, in quo verbo κατὰ præpositio vim habet augendi. significat enim, ductû Apostolorum in animas

mas penetrâsse, id est, non tantùm duces corporũ fuisse, vt illi ethnici, sed etiã animarũ. illis enim propositũ tantũ erat, vt homines secũ inter se pacem haberent. Apostolis verò, vt secum, & cum Deo. Ergò vt ad Flamines reuertamur, quia opus erat, prefectos illos prouinciarum omnis innocentia & temperantia ac continentia duces esse, quod est sacerdotibus peculiare, ideirco nomen non sacerdotum, quo erant indigni, sed valdè ingeniosè & accommodatè ad illos nomen Flaminum transtulit, quorum quanta esset religio, continentia & existimatio, ex iis conijci potest, quæ Gellius libro 10. notũ Atticarum, de Flamine Diali scripsit, sed de his hætenus. Ex quibus satis iam patere arbitror, quemadmodũ hic locus de Protoflaminibus & Archiflaminibus. ratione, iudicio, & eruditione refertus, non solũ contra epistolam non sit obijciendus, sed contra potiũs ad faciendũ iudicium de antiquitate & autoritate eius, multũ valeat. superest, vt probemus scriptam esse hanc epistolam Græcè, vt quatuor reliquas, quod in singulis item probabimus. Nam hoc quoq; queri solet. Quis verò è Græco interpretatus sit, Rufinus, an alius, dicã postea, cum de prima epistola Anacleti agam, qui locum epist. 1. Clementis integrum citat eadem interpretatione è Græco, quæ est in epist. Clementis. Scriptã ergò esse Græcè, præterquam quòd bonam partem eius Græcè vidi, illud manifestè declarat, quod ait, exponens fidem: Vndè credendum est in Deum, à quo tam præsens vita, quàm futura tribuatur. deindè subiungit, Deus autem, appellatio est substantia sempiternæ, interpretatus est. etymon verbi Græci, θεός, secundũ Platonem, cuius fuit, vt sæpè dixi, valdè studiosus. explicans enim Plato in Cratylo etymologiam nominis θεός, alij, inquit, θύω, alij θία dixerunt, diuidentes vnum nomen in duo. Hęc autem in vnum coniuncta, declarare ait, naturam siue substantiam summi Dei: rectèq; hunc vocari θεόν, id est, Deum, θιόν (ὅτι πάντες πάντοτε ζῶσι καὶ ἄνευ θανάτου), id est, per quem viuere semper omnibus viuentibus inest. θεόν ergò Plato à θεός deriuauit, quia in θεός sint coniuncta hæc duo θιόν θύω, quæ naturam Dei significant. itã sit, vt θεός, id est, Deus, nomen sit (vt ait Clemens) substantia siue naturæ sempiternæ, id est, semper viuentis, & vitam tam præsentè quàm futurã, vt ait, viuentibus tribuentis. Illud verò, siue timoris diuini, additum fuit ab aliquo, qui è Græco θεός, quod timorem significat, voluit ducere uomẽ Dei, quæ etymologia non potest cadere in nomen Græcum θεός, in quod cadit etymologia illa Platonis, quam Clemens secutus est. Iam quemadmodũ hæc epistola de morte beati Petri ad Iacobum fratrem Domini, pluribus annis antea moreum scripta fuerit, abundè, vt opinor, à nobis lib. 2. loco proprio satisfactum est. Quod enim à Dorotheo archiepiscopo Tyri scriptum esse existimatur, fuisse Simonẽ cognomento Iude, appellatum quòd è Iacobum Alphæi, eundemq; post Iacobum fratrem Domini factum episcopum Hierosolym. vndè factum esse, quibusdam visum sit, vt hæc epistola, quæ postea ad Simonem eundemq; Iacobum Alphæi, scripta esset, ad Iaco-

Vndè constat
scriptã fuisse
Græcè episto-
lam Clem. ad
Iacobum, &
reliquias Cle-
mentis.

Iacobum fratrem Domini prius scripta fuisse errore nominis putaretur, neutrum verum est. In exemplari enim vetusto, quod sic inscriptum reperiri, Dorothei Archiepiscopi Tyri, martyris, qui fuit tēpore Licinij & Constantini Imperatoris, liber de 12. Apostolis, & 70. discipulis, sic scriptū est de 70. discipulis: Iacobus frater Domini, primus episcopus Hierosolymitanus ab ipso Domino factus. sequitur, Cleopas, qui & Simon *ἀντιόχειος*, id est, consobrinus Domini, & secundus episcopus Hierosol. qui Dominū quoq; vidit, postquā à mortuis resurrexit. Hęc Dorotheus, & quę deinceps sequuntur de reliquis discipulis Domini. Idē scribit Clem. Rom. lib. 7. de const. Apost. prope finē: Mortuo, inquit, Iacobo fratre Domini episcopo Hierosolym. secundus successit Simeon Cleopæ. & vt in ore duorū vel triū stet omne verbū, et si solus Clem. Rom. instār multorum sit, idē quoq; testatur Euseb. Simeon, inquit, saluatoris cōsobrinus secundus episc. Hierosoly. quare quod in Dorothei synopsi vulgata scriptum est, Simon Iudas cognominatus, qui post Iacobum Hierosolymorum episcopus factus est, (arbitror eum esse Iacobum Alphęi) sub Traiano &c. neq; parenthesis auctoris est, sed interpretis. nec illud verum, Simonē cognominatum Iudam, post Iacobū factum esse episcopū Hierosoly. pro quo sic in meo exemplari manu scripto scriptum est, Simon cognomēto Iudas, postquā Christum prædicauit in Eleutheropoli & Gaza vsq; ad Aegyptum, crucifixus, sepultus est in Ostracina vrbe Aegypti, sub Traiano impio imperatore. & vt auctoris esse concedamus illam parenthesis, siue interpositionem, fessellit eum opinio: Iacobus enim qui dicitur Alphęi, & Ioses, filij fuerūt Alphęi, vt Hierony. scribēs contra Heluidiū, testatur, & Marię, quę dicitur Iacobi, quę erat siue soror Marię matris Domini, vt Hierony. ait: siue filia sororis Annæ matris Mariæ virginis, vt Cyrillus tradit: atq; itā hi duo, fratres Domini erant cognatione. Simon verò cognomento Iudæ, & Iudas fratres item fuerunt, sed non ex Ioseph, vt aliqui falsò existimārūt. fuit enim Ioseph virgo, vt Hieron. affirmat, sed ex Cleopha, siue Cleopa fratre Ioseph, vt Euseb. Cæsareñ tradit. quare hi erant non fratres Dñi cognatione, sed consobrini opinione, quatenus Ioseph pater Domini vulgò putabatur. Alius igitur erat, Simon cognomento Iudas, siue Iudę: & alius, Iacobus Alphęi. Deindē quæ fides in hac historia adhibenda Dorotheo esset, tamen istud scriberet, quod nunquā scripsit, qui inter 70. discipulos Cephā quendam ponit, quem, inquit, reprehendit Apostolus Paulus Antiochiæ, qui fuit episcopus Conæ: cū tamen, vt Hieronymus in comment. epist. ad Gal. affirmat, nullum Cephā, præterquā Petrum, nouerit ecclesia. Sed hactenus de epistola prima Clementis. Dicamus de secunda.

Habet etiam hęc epistola decreta, quæ in consuetudine omnium ecclesiarum sunt, cuius consuetudinis origo quia nō potuit esse alia, quā Apostolica traditio, consequens est, vt ipsa decretorum ecclesiastica consuetudo, testis sit Apostolicæ antiquitatis epistolæ, quæ huiusmodi decreta per ecclesias

Quid Dorotheus de Simeone cognomēto Iudæ, & de Iacobo fratre Domini scripserit.

ecclesias catholicorum promulgata sunt. ex quibus vnū est de tribus gradibus eorū, qui diuinis sacri altaris mysterijs ministrant, nēpe de presbyteris, diaconis, hypodiaconis, & de hostijs proportionē communicantium consecrandis, ac de reliquijs earum diligenter ac decenter in sacrario custodiendis, & de differendo cibo post sacram Communionem. Partem decreti huius de reliquijs sacre Eucharistiæ seruandis, satis in extrema parte libri 3. defendimus. Si adhuc Luterani contendere voluerint, nō esse à principe Apostolorum, vt hæc epistola testatur, traditum, vt hic triplex ordo ac gradus presbyterorum, diaconorum, & hypodiaconorum, mysterijs diuinis sacre aræ ministret, & reliquiæ corporis Domini summa diligentia ac reuerentia in sacrario seruētur, & nē continuò post cibum cælestem, ad cibum terrenum eatur: (differre enim vsq; ad sextam, si manè communietur: aut ad vesperam, si tertia, aut quarta: non lex, sed suasio est: nō præceptū, sed admonitio.) quin potius posse illa ipsa mysteria à ministris, & superintēdentibus Luteranis sine impositione manū episcopi, id est, sine sacramēto hierarchicę ordinationis cōfici & tractari, itē non remanere reliquias corporis Dñi, & licere statim nullo puncto temporis ob religionem ac reuerentiam interposito, cibū ventris sumere: hoc, inquā, si contendere adhuc Luterani volunt, nos vno verbo, quod nos Apostolus docuit, eos frangimus & conuincimus, Nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ Dei. Aliud decretum est, Altaris palla, cathedræ, candelabrum & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur. Hanc quoq; consuetudinem habent ecclesiæ Dei, vt quæ sunt ad ministerium sacrum in ecclesia dedicata, nullus ea ad priuatū vsū transferre audeat, nē sacra negligendi alijs occasione præbeat, & ipse eorum contemptor existimetur, & à Domino, vt rex Babylonię, propter simile ausum puniatur. Cū verò fuerint vetustate consumpta, & eorum nullus in ecclesia vsus esse potest, cremari iubet, & inferri cineres in locum, qui nec ambulatione, neq; transitu teri possit, idēq; in honorem & cultum Dei, cui illa fuerunt sacra, ipsa enim ratio religionis ac reuerentiæ, satis suadet hoc Decretum. Illa verò seueritas pœnæ, qua sancitum est Decretum in diaconos, clericos & presbyteros, vestigium quoddam est illius Apostolicæ disciplinæ & etatis, in qua sic eos, qui sacra pro nihilo ducere viderētur, punire oportebat, vt sicut de Ananiæ & Sapphiræ seuerio supplicio scriptum est, fieret timor magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes qui audirent. restat de hoc decreto, vt aliquid de verbis eius dicamus, in quibus est odor quidam illius seculi, quo factū est decretum, & vulgata atq; edita epistolæ huius interpretatio: pallam enim vocant hodiè omnes ecclesiæ Latinorum, quod verbum non est impositū tempore Caroli Magni, sed tunc, cū ipsa res, cui est impositum, facta est. neq; quæ res hodiè in cultu altaris palla vocatur, sic vnquam ante Latinam interpretationem epistolę Clementis vocata est. fuisse enim Græcè scriptam paulò post docebo. Ex verbis igitur huius Decre-

Decretum de
triplici gra-
du ministrorū
altaris sub
episcopo, &
de sacra Cō-
munionē, ac
de reliquijs
corporis Do-
mini custos
da.

1. Cor. II.

Act. 5.

Nann ti, vt

ti, vt illa nota sunt omnibus, velum, candelabrum, palla: ita cathedræ illæ, quæ sint, fortasè non omnibus idè videatur: cathedræ enim numero multitudinis, sunt in exemplari manu scripto vetusto: quæ quidè q̄a coniunctæ sunt cum ijs, quæ ad altare adhibentur, existimo non significare cathedras, in quibus sedent episcopi in ecclesiâ: neq̄ suggesta, de quibus concionantur: sed potiùs pulpita, quæ super altaria ponuntur. sic enim vocant hodiè pulpitum, in quo Missale collocatur. afferamus aliud Decretû, Ministerialis presbyteri siue diaconi, ad Dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem suâ coniuges suas reliquerunt. sic enim est in veteri exemplari manu scripto, vt alio loco iterum admonui. de hoc Decreto abundè dictum est nobis, cum de cælibatu Magdeburgenfibus responderemus. Sequitur pœna in eos, qui hoc Decretum nō seruauerint, quod si, inquit, post ordinationem ministro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij non intret limina: neque sacrificij portitor fiat, nec altare contingat: nec ab offerentibus holo causti oblationem suscipiat: nec ad Domini corporis portione accedat: aquam sacerdotum manibus porrigat, sic est in exemplari Vaticano, contrario sensu exemplaris vulgati. sequitur, ostia forinsecus claudat: minora officia gerat: vrceum, seu calicem, ad altare non suggerat. Haec pœna. Si hæc lex, quæ eum ministrum ecclesiæ punit, & ecclesiastico ministerio priuat, qui cum vxore, cuius consuetudinem reliquerat, vt, ipsa assentiente, ordinari posset, postea consuevit, in omnibus ecclesijs catholicorum per cunctum Occidentem, vbicunq̄ ecclesiastica disciplina viget, adhuc seruatur, & semper seruata est, vnde dicemus ortû duxisse? quem fuisse latorem? necesse profectò est, vt ab Apostolis fuerit eiusmodi consuetudo ecclesiarum instituta & tradita. Cur igitur si factum est, testimonium facti non erit verum? si cum re conuenit dictum, cur negetur dictum esse? Accedit deindè ad Decretum de cælibatu, de quo multa libris superioribus à nobis scripta sunt, illa etiam cautio castitatis seruandæ: Clericus verò, inquit, solus ad fœminæ tabernaculum non accedat, neq̄ properet: neq̄ sine maioris natu principis (archipresbyterum dicit) iussione. sequitur, Neq̄ solus cum sola fabulas misceat: (sic enim est in exemplari Vaticano, meliùs quàm in vulgato) nec archidiaconus, aut diaconus sub prætextu humilitatis aut officij, frequèter domicilia matronarum, aut fortè per clericos, aut domesticos eius matronæ mādēt secreti aliquid, si agnitū fuerit, deponatur: & illa à liminibus arceatur ecclesiæ, ad exemplū disciplinæ huius, ministri ecclesiæ vsq̄ in hodiernum diè didicerunt versari in domo Dei: & qui sic nō versantur, ab eo, qui in solitudine, sicut Apost. præcipit, præest, deponuntur. Aliud epistolæ huius decretû est: Ecclesias per cōgrua & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus sacrare oportet: & in singulis sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni. Hoc quoq̄ decretû, documentû & indicatiû est Apostolicæ ætatis epistolæ huius, si quidè edificari ecclesias, & Deo per preces tum ipsas, tum earû ministros dedicari,

*Correctio le-
Elionis in pœ-
na decreti de
cælibatu.*

*Decretum de
edificandis et
consecrandis
ecclesijs.*

dedicari, cum in more omnium ubique ecclesiarum sit, origo eius moris nulla potuit alia esse, quam Apostolica traditio. Vnde aut institutio ac traditio extitit, indidem primum eam excepit, qui per hanc epistolam eandem vulgavit, is est Clemens Apostolicus Pont. qui etiam lib. 2. de Const. Apost. c. 57. de forma edificandi ecclesias, quae usque ad hunc diem, si commodè fieri potest, seruetur, nos in persona Apostolorum admonuit: & libro 8. preces descripsit, quibus ministri ecclesiae Deo sacrantur, quas Dionys. Arcopag. *ἱεροποιός ἐπιπέλασος* in ecclesiastica Hierar. vocat. sed de ecclesijs & earum consecratione, copiosè libro 2. differuimus. Haec tamen de epist. 2. Clem. & de Decretis eius. quam quidem Graecè scriptam esse ab authore, ex Graecitate, quam tota epistolae interpretatio olet, coniectura capi potest. quale est illud in principio, sacramenta diuinorum secretorum, quod è Graeco est *ἁγίασμα τῶν βίωσις μυστηρίων*. *ἁγίασμα* enim vocat idem author lib. 2. de const. Apost. sacramenta: secreta verò, mysteria dici nemo ignorat. Praeterea maiorem natu principem dixit interpretes, quod satis olet, vnde sit, nempe è Graeco, *ἀρχιεπίσκοπος*. iubet enim, nè clericus sine iussu principis maioris natu, id est, Archipresbyteri, solus ad domum matronae accedat: vnde statim sequitur, nec archidiaconus, neque diaconus, & quae sequuntur. Item illud, à principio epistolae usque ad hunc locum de sacramentis delegavi bene tuendis, sic enim est in vetusto codice, è Graeco *ἐπίσταλα* expressum est illud, delegavi, quod non dicitur de scribente epistolam, vt illud Graecum, praetereo reliqua. satis enim haec sunt ex epli causa. differamus deinceps de tertia epistola.

Tertia epistola Clementis, scripta quoque est Graecè, & ex bona parte ex sermone beati Petri, qui est in lib. 5. Recognitionum, composita. Quae sit fortasse causa, cur nonnullis videri possit, non esse à Clemente scripta, sed potius, à nescio quo, qui partim è suo, partim ex illo sermone epistolam contexere voluerit. Sed haec coniectura leuissima est. multo verò probabilius, vt, cum Clemens ad omnes omnium ordinum fideles scriberet, vellentque ad ea, quae in prima parte epistolae scripserat, adiungere de ignorantiae malo, & de cognitione veritatis, ac de libero arbitrio, essetque ille sermo, quem idem Clemens ex persona Petri composuerat, valde ad propositum accommodatus, voluerit partem sermonis illius in epistolam suam transcribere. Quid enim absurdi est, aut noui & inusitati, si doctrinam, quam beatus Petrus praedicabat, & Clemens ipse verbis suis explicauerat, & conscripserat, cum visum est ei opere precium esse, per epistolam cum omnibus communicare? Indagemus igitur ex Decretis epistolae huius, vt in superioribus fecimus, antiquitatis ac veritatis eius argumenta. Primum Decretum est, Si episcopis non obediunt omnes presbyteri, diaconi, & subdiaconi, & reliqui clerici, omnesque principes tam maioris, quam inferioris ordinis, ac reliqui populi, tribus & linguarum, non solum infames, sed & extorres à regno Dei & confortio fidelium, & à liminibus sanctae ecclesiae Dei alieni erunt. Haec tamen Decretum. Hic quoque dicitur est Luteranis, qui episcopis carent, ex

Nnnn 2 quo

Vnde conies
tura capias
tur, quod epi-
stola secunda
Clementis,
Graecè scripta
fuerit.

Decretum, vt
omnes episcopos
po obediunt.

1. Cor. 11.

quo ab ecclesia catholica, quæ episcopos habet, defecerunt, Nos talē consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ Dei. Ex Luteri enim secta multiformi, ij prodierunt, qui episcopis quidē, quos non habēt, obedire nō possunt: episcopo autē omnium ecclesiarū, qui est Pont. Rom. Petri principis Apostolorū successor, quo carere nō possunt, etsi maximē velint, obedire nolunt. Hæc verò consuetudo omnium ecclesiarū, vt sæpè de alijs similibus dixi, & dicendū est sæpius, cum aliundè, quàm ex Apostolica institutione nasci nō potuerit: cur isti ex vestigio Apostolicæ ætatis & institutionis tam illustri, & quod ab omnibus cernitur, de antiquitate & veritate huius epistolæ coniectura nō decernūt? de sacro chrismate, quo episcopus vngitur, quod in consuetudine quoq; est omnibus per Occidentē ecclesijs, dicam postea in epist. 1. Anacleti, qui idē Decretū repetit. Dicamus nūc de ritu baptizandi in nomine sanctissimæ Trinitatis, quē in hac epistola secundū traditionem Apost. Clemens describit & sancit: Accedat, inquit, qui vult, ad sacerdotem suum, vt ipsi det nomen suum, atq; ab eo audiat mysteria regni cælorum: ieiunijs frequētib; operam impendat: ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus mensibus iā consummandus, in die festo possit baptizari. Baptizetur autem vnusquisq; in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis inuocato super se, perunctus primū oleo per orationem sanctificato, vt ita demū per hæc consecratus, possit locum percipere cum sanctis. Hactenū decretum de ritu baptizandi, in quo decreto etī quædam sunt similia admonitioni, quàm legi: & suasioni, quàm mādato, vt illud de cōsummando, quod è Græco *τιλῆσθαι* expressū est, id est, initiando tribus mensibus, & de baptizando die festo, ac de ieiunijs ante baptismum, cuiusmodi sunt non pauca in Const. Apost. vt in extremo capite libri primi admonimus: catechesis tamē in grandioribus, quos adultos vocamus, necessaria est, vt ritè fiat baptismus: item probatio & vñctio omnium ante baptismum ex oleo sanctificato: & datio nominis. Quæramus ergò à Luteranis, vndè didicerunt dare nōmen ministris, & superintendentibus pro suis infantibus, cum baptizandi sunt. Nec enim, vt audio, hunc ritum ac consuetudinem ecclesiæ reliquerunt. An melius sit, si dicant se hoc, arbitrato suo, & nullo magistro ac lege facere, quàm si Apostolica traditione institutos se facere cōfiteantur? pœnitet fortassè talium magistrorum, id est, sanctorum Apostolorum? quod si non pœnitet, & in hac epistola Clementis Decretum vident, quod ipsi seruant, Decretum dico à sanctis Apostolis profectum, cur epistolam, Apostolicæ traditionis testem, negant? cur malunt videri, quod faciunt, sine autoritate & maiorum institutione facere, quàm facere exemplo paternæ traditionis? præsertim cum dare nomen, non vacet mysterio, quod in eiusmodi datione nominis, sancti Apostoli ad eruditionē & vtilitatem abditum esse voluerunt: in dando autem nomen arbitrato suo & vulgari more, nullū inest mysterium. Dare enim nomē, vt describatur baptizatus inter fideles, significat, vt ait Diony. Areop. quod

Decretum de
ritu baptizandi.

In Decreto de
ritu baptizandi,
quæ sint
suasionis, &
quæ legis.

De ritu dandi
nomen in ba-

ex

ex Apost. Paulo, cuius discipulus fuit, didicit, afficitum esse in ordinem sanctorum, pertinereq; iam ad eorum statum. hoc enim est, p quo agere gratias Deo, idem Apostolus in epist. ad Colof. hortatur, cum ait, Gratias agētes Deo & patri, qui dignos nos fecit in partē fortis sanctorum in lumine, id est, qui per baptismum (hoc enim vocat lumen, vt aliās solet, sicut Diony. & alij. patres) fecit, vt cōmunionis sanctorum participes efficeremur. Hanc descriptionem inter natos ex Deo per baptismum, cuius descriptionis Symbolum est illud dare nomē, significabat in ænigmate, vt hoc etiam addam, illa descriptio vniuersi orbis, quæ ad edictum Cæsaris Aug. facta est, cum Christus est natus. Significabat, inquam, natum esse eum, per quem danda erat potestas omnibus hominibus vniuersi orbis, vt nati ex Deo, inter filios Dei describerentur, & censum spirituales acciperent fidei, spei, & charitatis, hæc enim in baptismo infusa sunt. adduxit me ad hanc theoriā, quod viderem eodem nomine vocasse Dionysium illam descriptionē baptizatorum, quo Lucas illam vniuersi orbis: vterq; enim dixit ἀπογραφῆ. Hæc autem omnia eō à me dicta sunt, vt intelligant Ceteriatores & omnes Lutherani, non fuisse leue, nec sanctis Apostolis indignum, neq; mysterio ac fructu vacuum, quod ab eis traditum est, vt qui baptizandus esset, nomen daret. Cuius traditionis cum testis sit cōsuetudo ecclesiarum, quæ inde nata est, & eā adhuc ipsi Lutherani retineant, ipsi iam epistolæ huius alijs testes esse debent, veram esse, & authore suo Apostolico dignam, quæ hūc ritum baptizandi, quem tenemus, & patres ac maiores eorū tenuerunt, & ipsi adhuc ex parte tenent, attestatur. aquas verò perennes, quibus baptizari iubet, aquam viuam vocat idem Clem. in epist. 4. sic enim recitat locū euangelij, nisi quis renatus fuerit ex aqua viua, nō introibit in regnum celorū. Aqua ergo viua, & aqua perennis, aqua cum virtute spiritūs sancti est. sic viderur Clemens didicisse ex Apostolis, interpretari illam aquam viuam salientem in vitam æternam, quam Dominus dixit, dum Samaritanam alloqueretur, de vnctione ex oleo ante baptismum, satis aduersus Magd. lib. 2. differuimus. Illud præterea in hac epistola, & in reliquis obseruandū est, idcirco decreta siue leges ecclesiasticas, in epistolas inter præcepta vitæ & morum Clementem inseruisse, vt simul leges ipsas suaderet, quod ad peritiam boni legislatoris pertinet: in quo Platonem quoq; secutus est, qui leges, quæ feruntur, oportere ait suadere. hoc ipsum imitati sunt postea consecuti pont. quod prius Clemens fecit. Hoc qui non aduertunt, existimare possunt, non esse interdum decreta quædam rectè collocata, cum tñ maxime sint. exempli causa: in hac epist. 3. vt suaderet Clemēs decretum de non celebrandis Missis, nisi in locis ab episcopo cōsecratis, multa prius de obedientia præcipit, quæ præstāda est præpositis, vt Deo, quia hoc Deo placet: cuius voluntatem, quandiu in hac vita sumus, vt cognoscamus, studere debemus. Cui autem hoc semel periuasum est, facile amplectitur legem de non celebrando Missam, nisi in lecto ab episcopo cōsecrato, siquidem hæc

pismo, quid significet in mysterio. Coloss. 1. Hebr. 6.

Luc. 2.

Cur aqua baptismi perennes aquas, & aquam viuam vocet Clem.

Ioan 4.

Cur decreta, inter præcepta de virtutibus, inserta sint.

est voluntas Dei, vt episcopo obediamus, & non alio loco Missas celebremus, quàm quo ipse iubet, aut qui ab ipso sacratus est. Hæc etiam consuetudo summa religione per omnes ecclesias Dei tum in Oriente, tum in Occidente seruatur, quæ, teste Clemente, à sanctis Apostolis tradita est. quæ cum ad aliam originem, quàm Apostolicæ traditionis, referri non possit, nec vlla ratio, aut vtilitas fingendi postea hoc testimonium appareat, quis vel hac solùm coniectura non decernat, non fictum, nunquàm nos, nec ecclesias Dei aliam consuetudinem in hac re habuisse? sed hæc tunc de epist. 3. dicendum est deinceps de quarta.

Clementis ergò epistola quarta, excepto principio, tota est ex sermone B. Petri, qui est in sexto libro Recognit. paucis quibusdã additis. fecit enim Clemens, quod à nobis aliquandò fieri solet, vt quæ alio loco & tempore, & alijs aut scripsimus, aut locuti sumus, eisdem alio loco & tempore, & apud alios, accessione aliqua, aut parua cõmutatione facta, vtamur. Quid enim prohibet, quo minùs hoc, quod fieri potest & solet, & cum opus est, rectè sit, Clemens fecerit? vt hîc, cum Iulium & Iulianum, ab errore, in quem à gentibus, inter quas habitabant, inductos esse audiebat, non solùm reuocare vellet, sed ita corrigere & instituere, vt & alios possent ipsi illi in suam reducere à veritate auersos, & eos, qui veritatem nõdum audierant, docere, visus est ei sermo, quem ex persona Petri lib. 6. scripserat, ad hoc, quod volebat, aptissimus. Quare operæ precium esse iudicauit, eum sermonem in epistolam suam ad illos inferere, principio ex re ipsa, atq; occasione epistolæ sumpto. In hac igitur epistola sunt quoq; vestigia ætatis eius, qua scripta est, propria, & illi ætati, qua scripta esse à Magd. fingitur, aduersa. Vbi enim erant postea tempore Caroli Gentiles, inter quos Iulius & Iulianus habitabant? vbi idololatria, quam hîc confutat Clemens? an erant illi inter Turcas? at isti, etsi pagani sunt, non tñ idola colunt: neq; statuas pro dijs habent. an erant apud Indos? ne id quidem, si quidem paulò ante ætatis nostræ memoriam ignoti erant. Quæ igitur temeritas est, sine teste, sine argumento, sine coniectura, negare fuisse vnq; istos, quos Clemens nominat, & ad quos nominatim epistolam se scripsisse affirmat? aut fuisse quidẽ concedere, si fortè cõcedunt, sed nunq; ad eos hanc epistolam misisse? sed de Magd. & reliquis magistris Luteranis, cur eam & reliquas negent, satis patet, nempe quia, vt sæpè sepius dicã, nisi negent, doctrinã Luteri, quã tradunt & profitentur, defendere non possunt. vt cum præcipit in hac epistola, vt qui baptizatus fuerit, ab episcopo postea confirmetur, vt à beato, inquit, Petro accepimus, & cæteri Apostoli, præcipiente Dño, docuerunt. ergò qui sacramentum Cõfirmationis negant, quomodò hanc epistolã probare possunt, nisi probando, sibi ipsi simul contradicant? sed de hoc sacramento affatim lib. 2. aduersus Magd. ex scripturis disputatũ est nunc illud tantum annotabo, quia indicia antiquitatis epistolæ inuestigamus, quòd in hoc Sacramẽto, verbo
confir-

confirmandi vsus est Clemens in hac epistola, & eodem vsus est libro 3. de constitutionibus Apostolorum, & vsq; in hodiernum diem omnes ecclesie Occidentis sacramentum Cōfirmationis sic vulgò vocant: hoc vestigium nominis odorem præbet ætatis illius Apostolicæ, yndè institutio cōsuetudinis ecclesiarum & consignatio epistolæ Clem. descēdit. quæ quia sanctissimis & euangelicis præceptis & Apostolicis monitis, ac spiritu scripturæ sanctæ referta est, in tanto honore & autoritate semper est habita, vt quãuis pauca quædam in ea sint, quæ ab authore aliena videri poterāt partim vitio interpretis, partim artificio hæreticorum, nunquàm tamen catholici negare eam, aut de ea dubitare ausi sint. & si quid in ea duriusculum occurreret, piè interpretando mollire studuerunt. id quod in scripturis quoque sanctis, q̄ maioris autoritatis sunt, fieri solet: vt tamen vitio interpretis aliqd quãdo què erratū sit, piè potiùs interpretemur, q̄ reijciamus. vt verbi causa, quòd in quibusdam exemplaribus epistolæ ad Hebræos malè legitur, vt *χρῆσι θεῷ*, id est, vt sine Deo pro omnibus gustaret mortem, vt Nestoriani legebant, quo Christum in duas personas diuiderent, Theodoretus interpres alio qui bonus & catholicus, tamen nō ignorabat, non sic legi ab alijs sanctis patribus, sed sic *χρῆσι θεῷ*, id est, vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortē, mortuus est enim pro nobis, non quia debuit, sed quia per gratiam suam voluit, non tamē reijcit, quin potiùs catholicè interpretatur, vt Oecumenius quoq; testatur. Sic ego nunc non reprehendo, quòd quædam in hac epistola non rectè hætenùs legebātur, sed potiùs ad exemplum ecclesiasticæ regulæ, quæ secundum Hieronymi sententiam in nouo testamento ad Græci sermonis normam veritatem examinat, fontē exemplaris Græci repeto, vt indè purum & liquidum hauriamus. non dubito piè interpretatos esse, qui sic hætenùs, vt nunc est, legebāt. sed si fontem indicando, hoc assequor, vt in interpretando piè non sit deinceps laborandū, existimo boni potiùs consulendum esse, quàm reprehendendum. Illud ergo, quod est hac in epistola, spiritus à Deo initiū habet, sic enim dixit Moyses propheta, In principio fecit Deus cælum & terram, terra autem erat inuisibilis & incomposita, & tenebræ erāt super faciem abyssi, & spiritus Dei ferebatur super aquas: rectè hætenùs de spiritu creato, quale est illud, Flabit spiritus eius, & fluent aquæ, & illud Amos prophætæ, Ego Dñs creans spiritum, sic enim Cæsarius frater Greg. Naz. in responsis ad varias quæstiones de locis scripturarū, & Theodoretus ac Gennadius, & alij, nè omnes enumerē, interpretati sunt. at illud, quod in epistola Clem sequitur, adulterinum fortasse videri queat, quasi faciat Spiritū S. spiritū creatū, sic enim subiungit statim, qui Spiritus, iussu Dei, quasi ipsa manus cōditoris lucem separauit à tenebris: & post illud inuisibile cælū, istud visibile produxit, vt superiora quidem, habitaculū faceret angelis: inferiora verò, hominibus. Quòd autem adulterinum hoc sit & alienū, atq; ab hæreticis insertum, fieri potest coniectura ex libris Clem. in quibus est totus hic sermo Petri, vt paulo

Quid in nouo testamento fieri soleat, & debeat, si quid vitio veteris interpretis erratum est.

Heb. 2.

De ijs, quæ in epistola quarta Clementis, ad normam Græci exemplaris corriguntur.

Psal. 147.
Amos 4.

paulò antè dixi, ex quo sermone epist. hæc ferè tota constat. quos libros ab hæreticis fuisse deprauatos, testes sunt Epiphanius, Hierony. Rufinus, & nos ipsi experientes, probamus. auget etiam coniecturam, quòd hæc, quæ inserta esse videri possunt, non respondent proposito scribentis epistolam, immò ab eo penitus aliena sunt. cum enim idololatriam cõfutaret, aiebat, ex ipsis simulacris intelligi posse, nõ esse deos: siquidem ipsa, quibus simulacra fiunt, effecta sunt, & mutationi obnoxia. ferro enim, inquit, facta sunt simulacra: ferrum igni factum est molle. Ignis aqua extinguitur: aqua autem spiritu agitur: spiritus verò à Deo initium habet. Hic igitur spiritus, qui à Deo initium habet, non est, nec esse potest spiritus ille omnipotens, qui vnà cum Deo patre & filio lucem separauit à tenebris, & post illud inuisibile cælum, istud visibile produxit: quem vt creaturã Arianus aliquis aut Macedonianus faceret, dixit iussu Dei quasi ipsam manum conditoris fecisse hæc. & quod Clemens de spiritu creato dixerat, initiũ habere à Deo, ad ipsum spiritum Dei transfudit. Immò nè quis dubitet, non ab autore huius epistolæ Clemente, qui de Spiritu Sancto, immò de tota Trinitate fidem, quam ecclesia catholica tenet, in epistola prima rectissimè exposuit, sed à corruptore librorum eius scriptum esse hunc locum, recitemus eum Græcè ex libro 6. non quidem editionis Rufini, sed alterius aliquatũ diuersa, licet eiusdem argumẽti, de qua idem Rufinus in proœmio recognitionum meminit, quæ ad manus meas aliquandò venit, in qua editione nõ hic locus solũ, sed alij quidam contra diuinitatem filij & Spiritũ Sancti, corrupti erant. In eo igitur lib. 6. est sermo Petri, ex quo, vt dixi, tota ferè hæc epistola quarta Clemẽtis composita est. incipiamus ergò indè recitare, ἡ γὰρ οὐχ ὑπὸ σιδήρου ἐτορέυθησαν, καὶ ὁ τορέυσας σίδηρος ὑπὸ πυρὸς ἐμαλάχθη, καὶ τὸ πῦρ σβέννυται ὑπὸ ὕδατος, τὸ δὲ ὕδωρ ὑπὸ πνεύματος τὴν κίνησιν ἔχει, καὶ τὸ πνεῦμα ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεοῦ τὴν ἀρχὴν ἐκτάσσει ἔχει, οὕτως γὰρ ὁ προφήτης εἶρηκε μωσῆς, ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. deindè subiungit, ὅπερ καὶ λέγοντος τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα ὡς περ χεὶρ αὐτοῦ τὰ πάντα δημιουργεῖ φῶς ἀπὸ σκοτοῦ χωρίζον, καὶ μετὰ τὸν ἀόρατον οὐρανὸν τὸν φαινόμενον ἀπλώσας, ἵνα τὰ ἀνώ τοῖς τοῦ φωτὸς ἀγγέλοις διοικηθῆν, τὰ δὲ κάτω ὑπὸ ἀνθρώπου ἅμα τοῖς δι' αὐτὸν γινόμενοις πᾶσι διοικηθῆν. διὰ γὰρ σε τὸν ἀνθρώπων &c. Alter locus sententia & verbis similis de filio Dei, corruptus est in lib. 8. huius editiõis, vnde etiã cõiectura ducitur, q̃ ab eodẽ artifice sit hic locus epistolæ Clemẽtis deprauatus. Sic enim ait, ἐκτείνεται ἀπ' αὐτοῦ ὡς χεὶρ δημιουργοῦσα τὸ πᾶν, id est, extenditur filius ab ipso scilicet Deo, tanquã manus omnia fabricans, hic verò dixit de Spiritu Dei ἔχειν τὴν ἀρχὴν ἐκτάσσει ὑπὸ τοῦ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεοῦ ὡς περ χεῖρα αὐτοῦ τὰ πάντα δημιουργοῦσαν, id est, Spiritum habere initium exten-

tionis

tionis à Deo omnium conditore, tanquam manum eius omnia fabricantē. at in sancta Trinitate non est *ἕκτασις*, id est, extēsiō, neq; *πλασις*, id est, formatio, neq; *τομή*, id est, sectio, vt ait Grego. Naz. sed est vna & eadem substantia cum tribus proprietatibus, ingenti, generationis, & processiois. & paulò pōst, vbi ait in epistola, Omnia gignūtur ex aquis, aqua verò per vnigenitum ex initio facta est: vnigeniti verò omnipotens Deus caput est: duriusculum est, & forma verborum non ità sana, vt est illud Apostoli, Christi autem caput Deus. notio enim vnigeniti, non sic declarat naturam humanam, propter quam Deus est caput Christi, sicut declarat notio Christi, & primogēiti in multis fratribus, qui sumus nos. Itaq; nec hoc Clemētis est, neq; enim Græcè legitur, sed pro eo est, *τὰ πάντα τὸ ὕδωρ πειῖ, τὸ δὲ ὕδωρ ὑπὸ πνεύματος κινήσει τὴν γένεσιν λαμβάνει, τὸ δὲ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ τῶν ὁλωρθίου τὴν ἀρχὴν ἔχει.* id est, omnia gignit aqua: aqua verò ortum motus ab spiritu siue flatu accipit. spiritus verò siue flatus, à Deo vniuersi habet initium. satis hæc cōgruunt proposito: illa verò minimè. Aqua per vnigenitum ex initio facta est: vnigeniti verò omnipotens Deus caput est. Nec enim intelligi potest, quorsum hæc. Illic verò facillè intelligitur, quorsum spectet illa progressio à generatione ex aquis ad spiritum, & ab spiritu ad Deum, qui illum creat, & ex eo rursus nubes & aquas, ac tonitrua, vt Amos propheta exposuit, celebrans Dei potentiam. Voluit igitur Clemens hac physiologia & naturæ ratione, idolorum culturam coarguere, & gentibus, quæ scripturas sanctas neq; sciebant, nec eis credebāt, baptismum etiam suadere, qui fit ex aqua & Spiritu S. quem Dñs in euangelio cum spiritu, qui flat, comparauit, differens de regeneratione ex aqua & Spiritu S. cum Nicodemo. Huc pertinet quod ait Cyrill. in Genesim, ab exordio significatam esse gratiam baptismi in eo, quod Moyses scripsit: Spiritus Dñi ferebatur super aquas. Illud quoque repurgandū est, q̄ siue culpa interpretis, siue vitio exemplaris Græci in hanc epistolam irrepfit, nè quandò ab aliquo audace in authorem epistolæ Clementem obijciatur. sic enim ait: Deniq; ipse magister, cū ab ijs, qui ignorabant eum, duceretur ad crucem, orabat patrem pro interfecto-ribus suis, & dicebat, Pater, & quæ sequuntur. non enim dixit Dominus, cū duceretur ad crucem, Pater, dimitte illis, sed cū esset in Cruce. atq; sic quidē est Græce, *αὐτὸς γὰρ ὁ διδάσκαλος προσελθὼν ἔνχετο τοῖς αὐτῶν ἀναιρούσι ἀφεῖναι τὸ ἁμάρτημα.* id est, ipse enim magister affixus cruci, orabat, vt condonaretur peccatū ijs, à quibus occidebatur. Illud prætereà, vt per aquas, quæ primæ creaturæ sunt, denuò renascamini, melius est Græcè. non enim sunt, aut dicuntur aquæ primæ creaturæ, sed inuium generandi. hoc enim significat *ὕδωρ πρωτόγονον*, & hoc, proposito epistolæ conuenit, nempe vt per aquam, quæ generandi inuium est, homo capiat nouum ortū, & inuium creaturæ, vt B. Iacobus de baptismo ait. Rursus paulò pōst. Sed dicitis fortassè, quid confert aquæ baptismus ad Dēi cultum? primò quidē, quia quod Deo placuit, impletur: secundò, quia regenerato ex aquis & Deo renato, fragilitas

Recognitio lo-
corū epistolæ
4 Clementis
ad normā ex-
emplariū Græ-
ci:

1. Cor. 11;

Rom. 8.

Amos 4:

Ioan. 3.

Gene. 1.

Luce. 23.

Iaco. 1.

□□□□ prioris

prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta est, amputatur. at hoc, si quis subtiliter limatam veritatē requirat, fortasē non vsquequaq; verum esse videatur. manet enim homo adhuc post baptismum fragilis ad moriendum, & ad peccandum. Quomodò igitur amputatur per baptismum fragilitas primæ natiuitatis? Præmuniendū ergo est hoc, nè qñ à quopiam limatur, tametsi à nemine hætenus, q̄ sciamus, propter epistolæ autoritatē, & in Apostolicum authorē reuerentiam, factum est. Culpa igitur est interpretis. non enim Græcè dicit, fragilitatem primæ natiuitatis per baptismum amputari: sed, primam natiuitatē ex concupiscentia. Hæc enim est, quæ post baptismum nō manet, nam qui ex aqua & Spiritu S. natus est, filius Dei efficitur, filius autē Dei non fit ille, qui natus est ex sanguinibus, aut ex voluntate carnis, aut ex voluntate viri, i. qui natus est ex concupiscentia: sed qui natus est ex Deo per baptismum. Per baptismum igitur aufertur natiuitas prima ex concupiscentia. Non enim possunt esse simul duæ natiuitates, ex concupiscentia, & ex Deo. Sic itaq; ait Clemens Græcè, ἐξ ὕδατος ἀναγεννηθῆναι καὶ ἐκ τοῦ πνεύματος ἁγίου γεννηθῆναι, οὗτος ὁ καθαρισμὸς τῆς ψυχῆς ἐστὶν ἡ ἀποκατάστασις αὐτῆς. Illud præterea obseruandum est, in eo loco prope finem epistolæ huius, vbi variè legitur, cantharides, catuli, canthari, cathari, etsi hoc extremum, in exemplari vetusto manu scripto reperi, & alio loco probaueram, legendū tamen esse canthari, ex Græco exemplari didici. sic enim est, τὸ δὲ, ἢ μὴ καὶ τῆς αὐτοῦ θεοῦ ἰσοκρίσια τὸ καθαρίειν ἀνέκετο, ἡμῶς ὡς οἱ κἀνθάροι ἡλίωσιν ἐκλιθεῖσι. Interpretemur nos, Quid verò? etsi mundum esse non pertineret ad religionem, vos more scarabeorum libenter volutaremini? Hætenus de quarta epistola. Erant alia, etsi minuta, meliùs quidem ab authore Græcè dicta, quàm sunt ab interprete, sed mihi non fuit propositum notare nisi grauiora. transeamus ad quintam epistolam, eandemq; extremam & breuem.

Habet hæc epistola decreta duo: alterum de vita communi, de qua. satis superq; lib. 5. scripsimus, quæ quidem vita communis cum non nitatur in hac epistola Clementis, sed potiùs in Apostolica traditione, vnde cōsuetudo communis vitæ religiosorum, & eorum clericorum, qui ex voto nihil possident, ad omnes ecclesias Dei manauit, nihil refert ad cōuincendos hereticos, q̄ eam negent Clementis esse. non enim opus est nobis obijcere eis huius epistolæ autoritatem, tametsi magna sit & grauis in ecclesia: sed ecclesiarum Dei consuetudinem eis obijcimus, quæ veritati huius epistolæ testimonium locupletissimum tribuit. Alterum decretum est de interpretandis scripturis sanctis secundum traditionem patrum, quod quidem ita religiosè omnes ecclesiæ catholicorum tenent & seruant, vt si quis aliter, pphetet, siue interpretetur, conuincatur, sicut Apost. ait, ab omnibus, dijudicetur ab omnibus. Cum ergo semper in ecclesia auditum sit, Clementis esse hanc epistolam, ex quo tempore ipsius decretis vtitur ecclesia, nec recordentur homines, nec audierint aliter vñquàm eam habuisse, ipsaq; epistola

*Varia lectio
nis correctio
ex exemplari
Græco.*

*Decretum de
modo inters
pretandi sacra
scripturam.*

stola de rebus illius ætatis & seculi, cum summa dignitate ac sanctitate cō-
tineat: omnis ratio postulat, vt sicut alias epistolas suorum authorum esse
affirmamus & profitemur, quanuis qui testes sint, vidisse se, cum ipsas illas
epistolas scriberent, non habeamus, sic quoq; affirmandum & profitendum
sit, esse hanc cum reliquis superioribus Clementis. Illud enim de commu-
nitate vxorum, etsi appositum fuisse ab alio, satis patet ex exemplaribus Va-
ticano & Florentino sancti Marci, in quibus, vt antea dixi, non hoc legitur,
illa tamen adhuc coniectura magna est, quod pars epistolę de communita-
te rerum secundum naturā, sumpta est à Clemente in epistola ex libro suo
10. Recognitionum: vbi hoc ipsum quoque de communitate vxorum ab
ijs, qui libros illos corruperunt, appositum est, & inde in epistolam trans-
latum. tanta fuit tamen semper epistolę huius in ecclesia autoritas, tanta
etiam catholicorum pietas, modestia ac reuerentia, vt nunquam eius fidē,
ne tantillum quidem, hæc adpersa macula imminuere potuerit. quod est
ingens de Apostolico eius authore præiudicium. Hinc factum est, vt qui
nō habebant coniecturam, quam nos habemus, vnde hoc affectum esse iu-
dicarent, in eo vtcunquē piē interpretādo aliquandō laborare maluerint,
quā ad reiiciendum tanquā alienum parati esse. Hactenus de Clemen-
tis epistolis. aggrediamur ad epistolas Anacleti.

Ac primū quidem scriptas esse Latine epistolas Anacleti, præterquā *Epistolas Ana-*
quod de stylo ipso, nusquam Græcum olente, coniectura fieri potest ab ijs, *cleti Latine*
qui in studio linguę Græcę mediocres progressus fecerūt, ipse author pla- *scriptas suis*
nē indicat, cum vocabulum Apostatę, quod Græcum est, Latine interpre-
tatur. Transgressores enim (inquit) spontē legis suę, eiusq; violatores, apo-
statę nominantur. verbum, quod sciebat nō esse Latinum, quid Latine de-
claret, interpretatus est. Deinde, quod maius adhuc argumentum est, Ci-
ceronem citat, cum verba eius citat, vt Paulus Epimenidem, siue Callima-
chum, & Menandrū, atq; Aratum citat, quia eorum versus citat. Quid dul-
cius (inquit) quā habere, cum quo omnia possis loqui, vt tecum? Hęc in
Lælio Tullius, quem si hic non citat Anacletus, neq; Menandrum citat Pau-
lus, vt veteres annotarunt, cum ait, Corrupti bonos mores colloquia *1. Cor. 15.*
praua. Sermone autem vulgi inculto & impolito vtendum illi fuit, vt fa- *De sermōe ino-*
ciliū ab omnibus intelligerentur, quæ omnibus ecclesijs communiter tra- *culto in epis-*
debantur: & noua verba interdū nouis rebus inueniēda, quæ Magd. por- *foliis Anacleti*
tenta verborum vocant, quæ propter eandem causam pater eloquentiæ, &
princeps magister Latinitatis non horruit, vt Hieronymus in epist. ad Ga-
latas testatur. Itaq; ijs, inquit, qui disertos seculi legere cōsueuerunt, si cō-
perint nobis de nouitate & vtilitate sermōis illudere, mittamus eos ad Ci-
ceronis libros, qui de quæstionibus Philosophiæ prænotantur: vt videant,
quanta ibi necessitate compulsus sit tanta verborū portenta proferre, quæ
nunq̄ Latini hominis auris audiuit: & hoc cum de Græco, quæ lingua vici-
na est, trāsferret in nostrā: huiusmodi sermo tunc vulgaris, de triuio sum-

ptus, quasi Anacletus vtitur, placuit quoque illis temporibus in interpretatione Latina noui testamenti, qua vrebatur, quæ antiquior est Anacleto. esse autem hanc epistolam Anacleti, & si inelegans sit, quod Magdeb. viri elegantes pati nolunt, præter testes & famam veterem, & memoriam omnium seculorum, de quibus paulò antè abundè dictum est, decreta, quæ in ea ipsa sunt, testantur: sunt enim & de rebus, illis temporibus, à sanctis Apostolis à principio institutæ ac traditæ, nata, vt decretum de non admittendis accusatoribus & testibus apostatis, i. qui à fide, vel religione defecerunt: vel regulariter, inquit, prohibita neglexerunt, qui spontè sunt suæ legis transgressores. Nihil enim illo seculo magis necessarium erat, quàm cauere, nè ad pericula & insidias, & accusationes Gentilium, licentia accusandi innocentes fratres & bonos episcopos, & dicendi contra eos testimonium licentia permessa esset falsis fratribus, quales sunt, quos hic pont. notat. Hi enim sunt, quorum testimonio propria vitæ & religionis eorum inconstantia omnè fidem derogat. Quàm frequens ergò est in his epistolis pontifici, decreti huius repetitio de legitimis & idoneis testibus in alios fratres, tam frequens vestigiū est illius seculi, in quo Christianū esse tam periculosum erat, ac multo magis præesse Christianis, vt nisi à falsorum fratrum accusatione & testimonio, innocentia fratrum tuta fuisset, offendiculum, sicut Apost. ait, euangelio Christi datum esset: si quidem plurimos hic metus à fide profitenda deterruisset, ac multo magis à cura pastoralis suscipienda, in qua plus discriminis erat. Aliud præterea iudicium illius seculi & Apostolicæ disciplinæ ex hoc decreto redolet, quòd Paulus postquam Timotheo præcepit, vt presbyteri accusationem non reciperet, nisi sub duobus aut tribus testibus: quia sæpenumerò contingit, vt est in Apostolica const. de testibus probandis lib. 2. Clem. de Const. Apost. duos aut tres conspirare ad accusandū, aut ad dicendum falsum testimonium, vt in Susannam, in Nabot, in Christum Dñm, in Stephanum protomartyrem, idcirco subiunxit, admonens eum de huiusmodi Apostolica traditione, in non admittendis testibus non probatis, Testor coram Deo & Christo eius Iesu, & electis angelis eius, vt custodias hæc, sine præiudicio nihil faciens, in alterutram partè declinando. Deindè ex verbis ipsius decreti, licet quoque illud seculum & Apostolicam traditionem odorari. Accusandi, inquit, vel testificandi licentia denegatur illis, qui Christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerunt. Deindè subiungit: Transgressores enim spontè legis suæ vel violatores, apostatæ nominantur. Omnis enim apostata refutandus est ante reuersionem suam, nõ in accusatione rectè agentium, aut testimonio recipiendus. Hactenus decretū, in quo apostatas vocat eos, qui defecerunt, vel à fide Christi, vt hæretici, vel à norma sui propositi, hanc nos religionem vulgò vocamus, vel à vita Christiana, à qua ille deficit, quæ regulariter prohibita negligit, i. quæ mada vitæ Christianæ

1. Cor. 9.

1. Tim. 5.

Dan. 13.

3. Reg. 21.

Matt. 26.

Act. 6.

1. Tim. 5.

Decretum de
accusatoribus
& testibus re-
ficiendis.

stianæ nõ seruat. Eodẽ nomine apostata, vsque in hodiernum diẽ eos, qui à
 fide defecerunt, appellamus, sicut Paulus quoq; in epist. ad Heb. appellat,
 cum ait: Videte fratres, nè fortẽ sit in aliquo vestrum cor malum ἀπιστία,
 id est, incredulitatis, discedendi siue (vt verbo Græco pro Latino vtar) apo-
 statandi à Deo viuo. Eos verò, qui à vita Christiana discesserunt, id est, eos
 quos turpem vitã & in peccatis viuere scimus, etsi apostatas, quia est gra-
 uius verbum, nõ vocamus, vocârunt tamen Apostolici patres, vt Anacle-
 tus hic, & præter eum, vt in ore duorum vel trium stet omne verbũ, Dio-
 nyfius Areopa. is enim describens in Eccl. Hierar. c. de Communione eos,
 qui secundũ Apostolicam traditionem & consuetudinem omnium ec-
 clesiarum, ad sacram Cõmunionem non admittuntur, post Catechume-
 nos, eos numerat, qui turpiter viuunt, & voluptates vitę huius æternis bo-
 nis anteponunt, quos vocat θεοστυγὸς ἀποστάτας ἰωάννης, id est, qui à vita Chri-
 stiana apostatârunt. hanc enim vocat θεοστυγὸν, quòd nos Deo similes efficiat.
 Huius modi igitur apostatas, quos manifestum est velle manere in peccato
 ad mortem, vt beatus Ioannes vocat, quia nolunt reuerti vndẽ discesse-
 runt, ait Anacletus esse transgressores spontẽ suę legis, eiusq; violatores,
 imitatus Apostolum, qui de similibus loquens in epistola ad Heb. vocat
 eos voluntariẽ peccantes, cuiusmodi sunt excommunicati, quibus idem
 Apostolus ibidẽ ait, non relinqui hostiam pro peccatis: pro excommu-
 nicatis enim, secundũ Apostolicam traditionem, & Pauli Apostoli scri-
 pturam, & omnium ecclesiarum consuetudinem, ex illa traditione ortam,
 non offertur in ecclesia Dei. Ex hac igitur Apostolica traditione non reci-
 piendi ad accusationẽ & ad testimonium hoc triplex genus Apostatarum,
 quia hi sunt excommunicandi, quæ traditio hoc decreto Anacleti, & alio-
 rum pontificum Apostolicorum consignata est, nata est consuetudo, quam
 omnes ecclesię Dei habent, non admittendi excommunicatos, nec excom-
 municandos, ad accusandum, aut ad dicendum testimonium: quia vt ait S.
 Anacletus, huiusmodi apostata, vt potẽ duplices animo, vt ait beatus Iaco-
 bus, inconstantes sunt in omnibus vijs suis. Iam illa, quæ paulò pòst in epi-
 stola dixit, vt eos, qui persecutionem patiebantur, exemplo suę perfec-
 tionis consolaretur: Ego autem labefactatam non solũ quietem meam,
 sed & salutem, inimicorum valetudine & rumorum procellis agnosco,
 potens est diuinitas immensa, tempestatis incerta bono serenitatis amoue-
 re, an non conueniunt in illud seculum? aut non congruunt Anacleto, qui
 sub Traiano Christianorum persecutore & hæc scripsit, & martyrium su-
 stinuit? Aliud Decretum epistolę huius est, vt episcopi in locis Deo conse-
 cratis sacrificent, & vt plures episcopo, cum sacrificat, assistant diaconi,
 quàm sacerdoti, ita vt solennioribus diebus, sacris induti vestimentis 7.
 aut 5. aut 3. assistant, presbyteri quidem ad dextram & leuam: diaconi ve-
 rò & hypodiaconi, à fronte & à tergo, & vt custodiant, inquit, episcopum
 à maleuolis hominibus: & testes sint, sacrificare episcopum ritẽ, & in loco

Qui dicantur
 apostata.
 Heb. 13.

Ioan. 5.

Iac. 1.

Decretum de
 numero mini-
 strorum, quos
 episcopo sac-
 crificanti as-
 sistere oportet.

sacro. Haec enim Decretum. Ratio quidē numeri 7. aut 5. aut 3. hęc est: aut enim sunt duo, qui vtrunque latus custodiant, & duo item à tergo, & duo à fronte, & vnus diaconus, qui discurrat ministrandi causa, vt necesse est, qui sunt 7. aut duo ad dextrā & sinistram, & vnus à tergo, & item vnus à fronte, & quintus, qui discurrat: aut duo presbyteri vtrinq; & vnus diaconus ad discurrendum. eos verò, qui in has epistolas pontificum Apost. obijciunt, non agi in eis de rebus illorum temporum, rogemus hęc, vtrum custodiri episcopum sacra facientem, illorum temporum esset, cū persecutio Christianorum feruebat, cū insidię vbiq; Ex hoc ergò Decreto planē illud seculum redolet. cuius Decreti vestigia quędam in ecclesijs catholicorum adhuc remanent. Duo enim assunt diaconi festis solennioribus sacerdoti sacrificanti præter alios ministros minores, non iam vt sacrificatē defendant & protegant, sed maioris honoris ac reuerentię causā. Erat itaq; illa tunc constitutio similitudo admonitioni ac suasioni, quā legi, cuiusmodi multa à bonis & peritis legislatoribus, vt alio loco admonui, statui solent. Præterea illud Decretum, quod sequitur, vt peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus, testis quoq; est ætatis huius epistolę. Est enim sententia canonis 8. Apostolorum, qui iubet, vt episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut deniq; clericus, qui peracta oblatione, non communicauerit, & causam, cur nō communicet, non dixerit, vt si probabilis sit, ei ignoscatur, excommunicetur. quia nocuit, inquit, populo, & suspicionem in eum, qui obtulit, mouit. Haec enim canō. Illis igitur ministris omnibus ecclesię, iuxta canonis huius sententiam, iubet Anacletus hoc decreto communicare, peracta consecratione, quos voluit tanquā testes esse, & comprobatores sacrificij eius, cui assunt. sic quoq; Igmarius Archiepiscopus Rhemensis hoc Anacleti Decretum intellexit & interpretatus est, vt libro primo iterū memini. Erat autem illo seculo hęc lex necessaria, quod eo minū erant tunc nota loca sacra, quo minū tutum erat ea frequentare propter inimicos nostrę religionis, qui omnia tenebant: inter quos magno periculo habitare & versari necesse erat: & eo item minū noti episcopi & presbyteri, quo magis eis, quā cæteris Christianis, insidiabantur, & quo periculosius erat cognosci & denotari posse: quamobrēm & custodibus, & testibus opus erat. Tunc autem testimonium dabatur, ritē sacrificari, cū presbyteri & diaconi, qui assidebant, communicabant. nunc verò, cū hęc necessitas, quę causam legi dedit, sublata sit, abiit lex & Decretum in admonitionem & suasionem. Itaq; cū hoc tempore diebus solennioribus diaconi ac subdiaconi sacris vestibus induti, gratia potiū maioris honoris, quā testimonij, sacerdoti sacrificanti assint, liberum est eis communicare, aut non communicare: nisi aliqua consuetudo obstet, vt fortassis in aliquibus ecclesijs religio forum. An igitur ratio tūc, cū hęc epistola scripta est, necessaria communicandi, quę explicata iam est, non est iudiciū, esse hanc epistolam

Decretum de ministris altaris, peracta consecratione communicandi.

stolam authoris illius temporis, id est, Anacleti? Videamus aliud decretum epistolæ huius, illud scilicet, de causis secularibus, à laicis presente episcopo iudicandis. sic enim ait pars decreti de iudicijs: Si verò fuerit seculare negotium, apud eiusdem ordinis viros, id est, apud seculares, iudicio tamen episcoporum, cum Apostolus priuatorum Christianorū causas magis ecclesijs deferri, & ibidem iudicio sacerdotali terminari voluerit. Hactenus decretum. Si indicia ætatis ac seculi, quo hæc epistola scripta fuit, quaerimus, vt Anacleti esse, cuius esse fertur, planè appareat: quis non videt decretum hoc non potuisse in aliud tempus aptius cadere, quam in tempus Apostolorum, & eorum, qui eos proximè secuti sunt? Quod enim Apostolus in epist. ad Cor. tunc statuit, id ipsum & ob eandem causam Anacletus hic statuit. nempe vt apud infideles nè litigarent Christiani: quin potius, si controuersia esset non ecclesiastica, sed secularis, decreuit Anacletus, vt à secularibus, presente tamè episcopo, diiudicaretur, alioqui quomodò, aut à quo, qui parere nollent, ad parendum sententiæ iudicium cogerentur, nisi episcopus, qui excōmunicare poterat, adesset: alia enim potestate gladij, quam vocant, Christiani tunc vti non poterant. Idem sanxit Alex. 1. 11. q. 1. c. Relatum: Vbi iudices, apud quos accusari sacerdotes vetat, iudices publicos vocat, qui erant Gentiles. Quod quidem qui non intellexerunt, vt hoc obiter obseruandum sit, dixerunt, valuisse hoc secundum primum illum statum ecclesiæ, scilicet vt causæ seculares ad ecclesiasticos deferrentur. immò verò causas seculares à secularibus in ecclesia cognosci & iudicari voluit Apostolus, & non à Gentilibus, episcopo tamen, aut qui episcopi autoritatē haberet, presente, vt necesse erat ob eam causam, quam dixi. Hæc est ergò decreti Anacleti sententia, quam autoritate Apostoli idem Anacletus confirmauit ac sanciuit. quæ vel sola clarum indicium est, & certum vestigium illius seculi, & epistolæ huius Anacleti authoris apostolici. Hactenus de decretis epistolæ primæ Anacl. & de signis, quæ in eis illius ætatis & authoris clarè apparent. Reliquū est, vt occurramus ei, cui fortassè suspicionem epistolæ fictæ illa loci Clementis de comparatione ecclesiæ cū nauī citatio, ex interpretatione Rufini, mouere possit. Eisdem enim verbis totus ille locus epistolæ Clemētis, in hanc epistolam Anacleti transcriptus est: vt alter locus eiusdem epistolæ Clem. similiter eisdem ipsis verbis in epistolam tertiam Anacleti item transcriptus. Quid igitur respondendum est? Etenim si Rufini interpretatio est, nō est hæc epist. Anacleti. Si verò Anacleti est, vt quidē est, & à nobis pluribus coniecturis, indicijs & argumentis probatum, interpretatio epistolæ Clemētis è Græco non est Rufini, cuius esse fertur, nisi quis dicat transscripsisse Rufinū hanc particulā ex epistola Anacleti in suā translationē, quod quidem neq; verisimile est, neq; ab interpretibus fieri solet. Ergò quanuis Magd. non hoc in epistolā Anacleti obiecerūt, quia hactenus nō aduerterūt, quod diuino consilio factum esse credo, scilicet nè in suscepta, propositaq; sententia negandi

*Decretum de
causis secularibus
à laicis
presente episcopo
in ecclesia
iudicandis.*

*Quo nam publicos iudices
in decreto suo
Alex. 1. vocauerit.*

has

De interpre-
te epistolæ
primæ Cle-
mentis.

has epistolas, obstinatiores efficerentur, nos tamen quia veritatē, quę nul-
las amat latebras, nec vlla argumenta metuit, defendimus *ex præiudicatis*, ad il-
la etiam, quę Centuriatores non obiecerunt, nē quando fortassis obijcian-
tur, libenter respondemus. Epistola ergo Clem. ad Iacobum fratrem Do-
mini, iam olim ante Rufinum ē Græco trās lata erat. Etenim si testibus cre-
dendum est, plures testes sunt & grauiores, & antiquiores, esse hanc episto-
lam Anacleti, in quam tota illius loci epistolæ Clementis interpretatio La-
tina trās scripta est, quām sint testes, esse illā interpretationem Rufini. immo
nemo, quod sciam, ex antiquis hoc testatur. quin potius Gennadius, qui de
alijs eius interpretationibus meminit, testis est, non esse à Rufino translata.
postquām enim enumerauit, quęcunq; Rufinus ē Græco in Latinum con-
uerterat, Basilium, Greg. Naz. Clemētis Romani Recognitiones, Xisti sen-
tentias, Euagrii item sententias, librum Pamphili martyris contra mathe-
maticos, subiungit: Horum omnium quęcunq; præmissis prologis à Lati-
nis leguntur, à Rufino interpretata sunt: quę autem sine prologo, ab ali-
quo translata sunt, qui prologū facere noluit. Origenis non omnia trās stu-
lit, quę suo prologo discernuntur. Hactenū Gennadius. Cū igitur hæc
epistola, quę olim ante recognitiones translata & edita erat, ipso etiā Rufi-
no teste, prologum Rufini non habeat, consequens est, vt testimonio Gen-
nadij non sit Rufini interpretatio, sed alterius. nec enim dici potest, propter
breuitatē epistolæ nō scripsisse prologū, cū sit epistola lōga & proluxa, &
cū testetur Gēnadius scripsisse prologū in sentētijis Euagrii, quę sunt per-
breues, præsertim cū esset Rufino propositum, interpretationes suas ab
aliorum vsurpatione prologis defendere. Deinde quod potissimū est, ipse
idem Rufinus videtur planē testis esse in prologo Recognitionum, non esse
suam interpretationem. Recitemus locum. sic enim ait, Epistolam sanē, in
qua idem Clemens ad Iacobum fratrem Domini scribens, de obitu nū-
cians Petri, & quod se reliquerit successorem cathedrę & doctrinę suę, in
qua etiam de omni ordine ecclesiastico continetur, idē nunc huic operi
non præmissi, quia & tempore posterior est, & olim interpretata atque edi-
ta. sic enim legendū est. nā si olim epistolā Clementis interpretatus erat, &
ediderat, quę erat alioquē libris Recognitionum præposita, cur illam non
præmisit operi Recognitionum, quod ipse interpretatus erat, & cui præ-
posita fuerat ab authore, vt Pho cius quoq; in bibliotheca sua testatur? Quę
enim causa erat non præmittendi illam huic operi, quia à se olim interpre-
tata & edita erat? immo verò ob hanc ipsam causam, id est, quia ipse olim
interpretatus erat, & ediderat, præmittere illam huic operi, cui debebatur,
oportebat. vt interpretatio sui authoris & in opere, & in epistola ipsi operi
à Clemente præposita, integra agnosceretur. Quamobrēm, si vbi testes de-
sunt, coniectura & argumentis iudicandum est, & sequendum, quod est ra-
tioni consentaneum, sic potius sentiendum est. Quia olim translata & edita
erat epistola, Rufinus vir modestus, neque alienum laborem attribuerē
sibi

sibi voluit: nec ipse denudè transferre, nè cum priore interprete certare videretur, quod à nostris sæpè fieri solet. Esse itaque appositum illud, à me, vbi erat solùm, olim interpretata & edita, omnis ratio probabilitatis conuincit. Sic ergò, vt paulò antè dixi, legendum est, idèd nunc huic operi non præmissi, quia & tempore posterior est, (hoc enim dixit, quia quæ in libris ipsis Recognitionum scripta sunt à Clemète, priùs gesta sunt, quàm Petrus Clementem ordinaret, & illum in ordinatione eius sermonem, qui in epistola est, haberet) & quia olim interpretata & edita. Si quis verò quærendum putet, vndè factum fuerit, vt attributa sit Rufino interpretatio ista epistolæ, ego hanc fuisse * existimo, quòd ferebatur vulgò illa ipsa epistola sine nomine interpretis, vt ex reliquis epistolis, excepta tertia, coniecturam facio. rarè enim initio ecclesiæ, qui è Græco transferebant, nomen interpretis inscribebant tum propter modestiam, tum etiam: quia parùm negocij videbatur, & indignum inscriptione nominis, eadem eisdem verbis conuersa dicere, præsertim cùm nullam elegantiam adhiberent. sic videmus factum esse in interpretatione noui testamenti, à quo enim sit facta, ignoratur: licèt, à quo sit correctà postea, sciamus. Sic interpretationes epistolarum Ignatij, & muldò pòst librorum Irenæi, ac posteriùs adhuc Hesyhij in Leuiticum, & si qui alij sunt ex antiquis, non ferunt inscripta nomina interpretum. Quare cùm opus Recognitionum Clementis à Rufino translatum esset, fuissetq; epistola hæc ipsi operi præposita, facile fuit interpretationem epistolæ, quæ sine nomine interpretis ferebatur, Rufino interpreti Recognitionum per errorem opinionis assignare. præsertim cùm ipse idem Rufinus in prologo Recognitionum affirmaret, olim ante interpretationem Recognitionum, interpretatam & editam fuisse, quod ità quidam accepisse videntur, quasi diceret Rufinus, à se interpretatam & editam, quod minimè dixit: vndè isti secundùm sensum suum illud, à me, adscripserunt. Quòd verò tertia epistola Clementis, nomen Rufini interpretis inscriptum habet, factum est, vt opinor, siue quia Rufinus eam epistolam primus interpretatus est, vtpotè cuius magna pars ex libro 5. Recognitionum sit: siue quia alius interpres fuit, qui cùm interpretationem eius partis, quæ ex 5. libro Recognitionum est, vt dixi, ex illo ipso libro 5. mutuatus esset, totius epistolæ interpretationem Rufino Recognitionum interpreti inscripsit. libentiùs enim veteres illi laudem laboris & industriæ suæ alijs tribuebant, quàm vt alieni studij & operis gloriam sibi vindicarent. Quinta verò epistola Clementis, etsi aliquantulum interpretationis Rufini ex libro 10. Recognitionum in eam transcriptum est, quia id paululùm est, non habet Rufini nomen inscriptum: immò sine nomine interpretis fertur. Idem factum est in epistola 4. etsi enim ferè tota epistola ex libro 6. Recognitionum sit, tamen quia non est ille 6. liber cum reliquis ex editione Recognitionum, quas Rufinus interpretatus est, gemina enim editio, vt antea dixi, ferebatur, quod ipse idè Rufinus testatur, idcir-

cō interpretatio huius epistolæ quartæ non est assignata Rufino: immodò nullius interpretis nomen inscriptum habet. Hactenus de epistola prima Anacleti, notemus Decreta secundæ.

*Decretum de
ordinatione
episcoporum.*

In Decretis etiam epistolæ secundæ, notæ sunt & argumenta illius seculi, quo scripta est, & authoris Anacleti, in cuius principio nè quis hæreat propter vitium librarij, sic est in exemplaribus manu scriptis: Nam licet Ecclesiæ, in qua sanctus Apostolus residens docuit, quodammodò nos gubernacula teneamus, tamen profiteamur, & quæ sequuntur. Inuestigemus ergò ex Decretis epistolæ huius, quo seculo edita sit. Ordinationes, inquit, Episcoporum authoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, Episcopis sunt celebrandæ, qui simul conuenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus precibus celebrent, & manus cum sanctis Euangelijs, quæ prædicaturi sunt, imponentes: Dominica die, hora tertia orantes, sacræque vnctione exemplo Prophetarum & Regum, capita eorum more Apostolorum & Moisis ungentes, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est promulgata. Hactenus decretum. Si hic ritus Apostolicus episcopos ordinandi, est in consuetudine omnium ecclesiarum, & consuetudo, quam omnes ecclesiæ habent, vt dixi sæpè, & sæpius inculcandum est, non aliundè, quàm à primis ecclesiarum magistris & legislatoribus profecta est, quid magis absolum, & à ratione auersum esse potest, quàm veritatem rei gestæ confiteri, & cõsignationem literarum negare? Quid rursus rationi conuenientius, quàm fidem scripto adhibere, cum res gesta cum scripto cõuenit? Quare si ex facto, & ex tẽpore coniectura capienda est, cum hic ritus ordinationis episcoporum, res sit illius ætatis ac seculi, qua fuit Anacletus, vt non solùm consuetudo, vt dixi, ecclesiarum, quæ non ab alio, quàm ab Apostolis instituta & tradita esse potest, sed Clemens quoq; libro 8. de Constitut. Apost. c. 4. & Dionys. Areop. in eccl. Hierar. c. 5. de sacris ordinationibus, testes sunt, cur dubitabimus, quin hæc epistola, ex cuius decreto de ordinationibus illud seculum olet, Anacleti sit? Quod enim Clemens, Dionysius, & Anacletus non ex æquo, ac totidem ceremonijs hanc legem ac ritum ordinandi episcopos describant, fidem hoc potius Apostolicæ institutionis auget, tantum abest, vt minuat. ita enim fit, vt quo minus ad idem dicendum conspirasse videntur, eo verior eorum sermo appareat: sicuti in euangelistis factum est, tamen si impar sit epistolæ huius authoritas, itaq; quatenus cuiq; horum sufficere visum est, eatenus de ritu ordinationis scripsit. Dionysius de impositione manuum, & libri euangeliorum super caput eius, qui ordinatur, meminit, & de precibus consecratorijs, quas vocat *ἱερὰ ἱεροποιεῖα*. Clemens de numero ordinatorum episcopum, & de impositione libri euangeliorum, & de die ordinationis Dominico, tum de scrutinio & assensu populi, licet in epistola tertia de vnctione quoque episcopi meminit: Anacletus de impositione manuum &

enan-

euangeliorum, item de die Dominico, & hora 3. ac de numero ordinantium, de scrutinio, & aliorum assensu episcoporum, tum etiam de vnctione capitis ex chrismate. Quæ verò ex his planè necessaria sint, & quæ non, si adhiberi non possint, non est hîc locus differendi. Sed cum Anacletus testetur in hac epistola, se hunc ritum episcopos ordinandi à beato Petro accepisse, quomodò Centuriatores Luterani esse eam epistolam Anacleti attestari poterant, nisi se simul sententia sua condemnassent? qui cum nullos episcopos habeant, nullas ministrorum ordinationes canonicas, & ecclesiasticas habere possunt. Verùm de decreto ipso ordinationis episcoporum nihil hîc ampliùs dicam, tum quia non opus est, nec ratio propositi plus exigit: tum quia libro 2. quod de impositione libri super caput episcopi in ordinatione eius Magdeburg. accusabant, abundè, vt opinor, defendimus. Illud autem hîc obiter aduertendum est, in exemplaribus manu scriptis, de chrismate, quo caput vngitur in ordinatione episcopi, non sic legi, vt in vulgatis exemplaribus: Omnis sanctificatio constat in Spiritu S. cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est permixta: sed sic, cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est promulgata. quo verbo promulgandi, satis declarasse Pont. videtur, vt hoc quoq; obseruemus, non signa tantùm esse sacramenta, sed causam quoque gratiæ: nulla enim res per aliam, quæ nihil operetur, promulgatur. Quare, si chrisma signũ tantùm esset gratiæ, & non simul causa, non rectè diceretur gratia chrismate promulgari: vt cū princeps per ministrum suum aliquid promulgat, fieri non potest, quin minister ad id, quod opera sua promulgatur, ministeriũ suũ, aliqd operando, adiungat. eadè enim ratio est ministerij & instrumenti. Redeo ad ordinationem episcopi, quam idem Anacletus non minùs quàm à tribus fieri debere, à beato Petro se ait didicisse, quod quidem cum ita esse, canõ quoq; primus Apostolorum, à Clemente Romano descriptus, qui idem iubet, attestetur: quomodò licebit dubitare, quin hoc Anacletus scripserit? Deinde quod ait, Iacobum episcopum Hierosoly. à beato Petro, Iacobo, & Ioanne ordinatum esse, vt scilicet nõ solum canone, sed exemplo etiã huiusmodi ritus ordinationis episcoporum à sanctis Apost. sanciretur, cum hæc Iacobi episcopi Hieros. ordinationem à tribus istis Apostolis factam, qui memorię prodiderit, nullũ ante Anacletum sciamus, & qui hoc deinceps meminerunt, vt Euseb. lib. 2. historiæ eccle. & alij omnes ab illo acceperint, quomodò fiet verisimile, non hoc Anacletum scripsisse, quod in hac epistola, in qua nomen eius inscriptum est, legimus, sed aliũ potiùs, quem nescimus, & cuius nomen ignoramus? De ordinatione verò aliorũ sacerdotum & diaconorum, vt à proprio fiat episcopo, & vt ieiunantes, assentiente populo & reliquis sacerdotibus, ordinentur, omnes etiam ecclesiæ Dei testes sunt huius Apostolicę traditionis. non enim consuetudinem habent, vt ordinariè, extra quatuor tẽpora ieiuniorum, aut populo cõtradicete, aut alijs sacerdotibus repugnãtibus, vllus sacerdos aut diaconus ordinetur.

Lectio ex vestro codice manuscripto.

Decretum de ordinatione sacerdotum & diaconorum.

1. Tim. 5.

philip. 3.

De frequenti
eorundem de-
cretorum re-
petitione in
epistolis pon-
tificum Apost.

dinetur. Aliud Decretum est, vt accusatio episcoporum non nisi ab idoneis ac probatissimis viris, qui & suspicionibus & sceleribus careant, fieri debeat, ex eo quoque quod toties hic Pont. in epistolis suis tribus cauet, de non facile accusandis episcopis, & de testibus, quales esse oporteat, olfacere possumus, illo seculo scriptas fuisse, cum persecutio in Christianos incensa, ardebat. cum enim maius periculum episcopis, quam ceteris Christianis tunc impediret, si, vt antea dixi, ad illas persecuciones, & illud maius discrimen episcoporum, audacia & temeritas eos inique accusandi accessisset, vix vllus, qui pastor esse vellet, repertus fuisset, ob eandem causam, vt iterum dicam, iussit Apostolus Timotheo, ne accusatione aduersus presbyterum, nisi sub duobus aut tribus testibus, susciperet. cum enim presbyterum dixit, episcopum quoque intelligi voluit. Metropolitanus enim erat Timotheus, & episcopos in dicecesi Ephesina habebat. debere autem esse viros bonos, & omni suspicione carentes, vt hic iubet Anacletus, admonuit eundem Timotheum Paulus, cum statim, & quidem interposita Dei & Christi, atque angelorum eius testificatione, monuit, vt in suscipienda accusatione, & admittendis testibus nihil temere fieret, hoc enim significat, vt saepe alias dixi, *πρόκριμα*, quod interpres vertit, praedudicium. temere autem fit, cum is, qui suspicione non vacat, in alium testis accedit. In eo autem quod ad defensionem quoque episcoporum pertinens, idem Anacletus in hac epistola paulo post scribit, statuisse Apostolos, vt si quis aduersus episcopos, aut eorum ecclesias commotus esset, aut causas haberet, prius ad eos recurreret charitatis studio, vt familiari colloquio sanarent, quae sananda essent: & charitatiue emendarent, quae emendanda agnoscerent: docui libro primo, quemadmodum non verba, sed sententiam Canonis Apostolorum 71. citauerit, id quod in alijs quoque locis facit. quod genus citandi, sanctis Apostolis vsitatum, indicium quoque est, eius esse hanc epistolam, qui hoc ab Apostolis didicit. Quod verò quaedam in his epistolis Anacletus saepius repetit, ne quis hoc ab autoritate antiqui scriptoris alienum esse putet, ipse idem Anacletus excusat, Apostolum imitatus, cum ait in epistola ad Philippen. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. similiter Anacletus, Quaedam autem, inquit, ex his iam alijs fratribus scripsimus, quae toties sunt replicanda, quoties fuerint necessaria. Igitur si aliquando necesse est, eadem ab eodem repeti, cur non erit aliquando necesse, vt eadem repetant diuersi? Hinc enim factum est, vt de non accusandis episcopis, & de testibus idoneis & probatis in eos, & de appellationibus ad pont. toties ab eisdem & a diuersis pontificibus decreta, in eorum epistolis repetatur. id quod Magdeb. in ipsas illas eorum epistolas, nulla neque necessitatis, nec vtilitatis causa aut ratione considerata, temere obijciendum esse putauerunt. immo vt mihi quoque a quorundam auribus, vel fastidiosis, vel nimis delicatis caueam, cui necesse quoque fuit eadem saepius in his libris repetere, si in canticis spiritualibus & hy-

mnis,

mnis ac psalmis crebras eiusdem versiculi repetitiones non fastidiosè audimus, cur non idem in disputatione ferendum sit, vt eadem, cum opportunum & necessarium est, sæpiùs dicantur? quale est illud, Nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesia Dei, quod mihi cum contentiosis disputanti, & vestigia vetustæ originis harum epistolarum ex ecclesiastica & apostolica consuetudine decretorum, quæ in eis sunt, indaganti, ad istos sententia Pauli conuincendos, milliès inculcandum fuit. Deindè quòd in decreto, de electione Episcoporum, non solùm verbis Apostoli ex epist. ad Timoth. quales sint eligendi, præcipit, sed ex interpretatione quoq; nominis presbyteri, quod senem significat, argumentum ducit, debere esse senili prudentia, non solùm non est leue, nec indignum apostolico pontifice, sed potiùs graue est, & imitationem habet Apostoli. ad exemplum nanque Pauli vsus est hoc argumento ex interpretatione nominis: sicut Paulus ex interpretatione nominis Melchisedec, qualis esset Christus, cuius ille typum expressit, ducit. Præterea quòd idem Anacletus ait hoc loco, discrimen fuisse inter sacerdotes legis naturæ, vt Melchisedec, Abraham, Isaac, & Iacob, & sacerdotes legis Mosaiicæ, quòd illi spontanea voluntate, non sacerdotali autoritate sacrificabant, cum eandem sententiam, licèt non eisdem verbis, apud Clementem Romanum libro 6. de const. Apost. cap. 2. legamus, argumentũ est, indè didicisse, vnde didicit Clemens. Quare iudicij fuerit parũ acuti, immò obesit naris, hoc quoq; vestigio illud priscũ epistola huius seculum non olfacere. Sed conferamus locum Clementis: cum sciret, inquit, Deus, quòd priùs Abel, Noe, Abraham, & alij deinceps, *dux arabitris*, id est, nullo ab eis hoc requirente, sed lege naturali excitati, sponte sua ex animo grato sacrificarunt, & quæ sequuntur. Itaq; non sacrificasse illos in lege naturæ sacerdotali autoritate, sed sponte sua, nihil aliud significat, quàm fuisse tunc sacerdotes ἀγαπονήτωρ, id est, sacerdotes non ex ordinatione, vt quidem fuerunt in veteri lege sacerdotes Moysi ex ordinatione Mosaiica, quæ fuit figura ordinationis sacerdotalis in nouo testamento. Est aliud adhuc vestigium illius pristini seculi in hac epist. 2. in eo quòd ait Anacletus de diuisione prouinciarũ, id est, de descriptione ciuitatum in prouincias, esse eam multò ante Christi aduētum maxima ex parte factam, & ab apostolis & Clemente postea renouatam. cum enim illud à Sylla in omnibus ciuitatibus Asiæ annis circiter 80. ante aduētum Christi factum in libris Gentilium legamus, & hoc de renouatione facta à S. apostolis descriptionis ciuitatũ, in capita prouinciarũ ad cõstituendos in eis patriarchas: & in Metropoles, ad Archiep. & in alias ciuitates minores ad episcopos: ita factũ esse ipsa descriptio, quæ vsq; in hodiernum diem per sedes patriarcharum, & Metropolitanorum, & episcoporum durat, testetur, an non est hoc magnum argumentum & clarum indicium illius seculi? Quòd enim huiusmodi distinctio prouinciarum, de qua Clemens & Anacletus scribunt, à sanctis apostolis renouata & sancita fuerit: & hæc rur-

De differen-
tia sacerdotũ
in lege natu-
ra, & lege
Moysi.

sus ipsa illa sit, quæ primùm à gentilibus facta erat: alterum Nicena Synodus testatur, cum ait c. 6. Prisca consuetudo seruetur per Aegyptum, Libyam & Pentapolim, vt Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem: Similiter autem & episcopo Antiochiæ in alijs prouincijs prouincia suis seruentur ecclesijs. prisca enim cõsuetudo ante synodũ Nicenam non potest secundũ rationem & vim verbi Græci ἀρχαίων intelligi, nisi quæ ad seculum apostolorum pertineat: alterum ex libris veterũ scriptorũ licet cognoscere, cum de prouincijs & earum potestatibus sit mentio: vt cum Philon in Flaccũ scribit, fuisse eum factum à Tiberio Cæsare prefectum Alexandria, Aegypti, & Libyæ, cum qua Pentapolitanã regionem, quæ à Plinio Africa Cyrenaica vocatur, cõiunxit. in has enim easdẽ episcopus primus, siue patriarcha Alexãdrinus potestatem, teste synodo Nicena, prisca temporibus, id est, à sanctis apostolis accepit. eadem renouatio descriptionis ciuitatum in prouincias, & distinctionis prouinciarũ à Gentilibus facta, facta quoq; est in Oriente à sanctis apostolis, & S. Clemente in ciuitatibus & prouincijs Antiochię. testatur enim eadem Synodus Nicena in eodem canone, fuisse quoq; iam tunc eandem prisca consuetudinẽ, scilicet à sanctis etiam apostolis ortam, vt esset Antiochia prima metropolis, & caput prouinciarum totius Orientis. sic enim beatus Hieron. in epistola ad Pammachium contra errores Ioannis Hierosoly. canonem Nicenum intellexit, & interpretatus est, canonẽ secundũ Synodi Constãtinop. quæ Nicenum canonem renouat & confirmat, secutus. ex quo Canone Niceno cõcludit, episcopum Hierosoly. subiectum esse episcopo Antiocheno vt primati, & Cæsareensi vt Metropolitanõ. in eodem enim canone testatur eadem Synodus prisca quoq; traditionẽ iam tunc fuisse, nempe à S. apostolis protectam, vt esset Cæsarea metropolis Palæstina, quæ in Syria est. Est autẽ Iudæa, vbi Hierusalẽ est, in Palæstina. Quod autem hæc distinctio prouinciarum Antiochiæ, ipsa illa sit, quæ à Gentilibus facta fuerat, testatur euangelium, in quo legimus fuisse Cyrinum sub Aug. Cæsare præsidem Syriæ: Syria autem multas habet prouincias, quarum caput est Antiochia. Nihil itaque sancti apostoli facere potuerunt, aut naturæ aptius, aut rationi gubernationis conuenientius, aut ad concordiam accommodatius, quàm ad descriptionem, à filijs huius seculi prudentissimis proportione factã, prouinciarũ in ciuitates, & ciuitatum in prouincias, distinctos gradus episcoporũ accommodare, vt in illis tũc primarijs ciuitatibus primates essent, velut primi patres, in alijs velut matribus ciuitatũ alij tanquã illorũ filij, qui essent velut fratres maiores natu: infra quos essent in alijs ciuitatibus non paruis alij episcopi tanquã fratres minores. ita vt qui essent in amplioribus ciuitatibus, ampliorẽ sollicitudinẽ susciperent, vt Iulius pont. dixit, & post eum Leo magnus: simul etiam, vt qui seirent se quibusdã esse præpositos, vt idẽ Iulius ait, non molestẽ ferrent, si quẽ sibi esse prælatũ: sed obedientiã, quam exigerent, & ipsi dependerẽt. Sic enim futura erat omniũ cõsors

cors consensus, & glorificandus Deus per Dominum Iesum in Spiritu sancto. Haec de epistola Anacleti 2. sequitur, vt tertiam attingamus.

Epistola Anacleti 3. referta quoque est vestigijs & odore illius ætatis, qua scripta est. Episcopi autem, inquit, non in castellis aut modicis ciuitatibus debent constitui, sed presbyteri per castella & modicas ciuitates, atque villas debent ab episcopo ordinari & poni: singuli tamen per singulos titulos suos. Recitatum est decretum. Hic quoque dicendum est, si hanc consuetudinem omnes ecclesie Dei habent, & nemo est, qui audierit, aut legerit, aliter vnquam factum esse, quam vt hic secundum statutum Apostolorum decretum est, an non satis res ipsa fidem epistolæ adsciscit & vindicat? in eo vero, quod iubet, vt per singulos titulos singuli presbyteri ponantur, iam non solum res, sed nomen ab initio impositum rei, retinetur: Singulis enim paræcijs singuli presbyteri præfunt: & titulos semper à principio per vniuersas ecclesias Occidentis vocare consueuerunt. Quod nomen cum à nullo authore ecclesiastico vetustiore in hac re positum reperiatur, sed ab Anacleto primum in hac epistola, primum legamus, nonne argumentum est & indicium perspicuum, esse illius seculi nomen, cuius est res subiecta, cui impositum est? Simile vestigium seculi Apostolici in eo est, quod secundum traditionem Apostolorum decretum in hac epistola est, vt illæ vrbes, quas leges & principes seculi honore principatus affecissent, ita vt capita eas non prouinciæ, sed prouinciarum fecissent, honore quoque patriarcharum siue primatum afficerentur: in reliquis vero ciuitatibus, quæ essent Metropoles, id est, vnaquæque suæ prouinciæ caput, non patriarchæ aut primates appellarentur, sed nomine Archiepiscoporum aut Metropolitanorum: quia hæc eadem, inquit, & leges seculi in suis continent principibus. non enim appellabantur consules, imperatores: neque prætores, consules, de potestatibus enim seculi dixit Apostolus à Deo esse, quæ autem à Deo sunt, ordinata sunt, & reddere iussit omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Hæc quoque consuetudo à sanctis Apostolis instituta, vt alij sint primates siue patriarchæ, & alij archiepiscopi siue Metropolitanæ, cum in omnibus ecclesijs Dei semper fuerit, & adhuc sit, ipsa eadem consuetudo locupletissimus testis est, esse hoc illius seculi decretum, & ab eo scriptam esse epistolam, qui ipsum decretum Apostolicum literis suis consignauit, & nomen suum illis inscripsit. Illud vero quod Anacletus addidit, Alia autem ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus, à sanctis Apostolis, & à beato Clemente, siue à nobis primates prædicatores acceperunt. Hic etiam, quia res gesta, vt aiebat Callistratus, veritate factum suum probat, non minus valet, quam si hic tomos adhuc extaret, in quo erant descriptæ ciuitates Primatum prædicatorum, id est, Archiepiscoporum, siue primorum episcoporum, sic enim vocantur in canone Apost. 34. qui iubet, vt episcopi singularum gentium suum primum agnoscant, id est, suum Metropolitanum. Nunquid igitur hodie

hodiè non sunt primæ ciuitates, id est, Metropoles, Rhemenfis, quæ primū prædicatorem & archiepiscopum S. Sixtum à beato Petro accepit? & Senonensis, quæ ab eodem S. Sabinianum? & Rothomagensis, quæ S. Nicasium à beato Clemente? & Viennensis, quæ Crescentem à beato Paulo? prætereo reliquas Metropoles, nè omnes percurram. Hæ enim primæ ciuitates in sua quæque earum prouincia, & aliæ eiusmodi, quæ in tomo illo descriptæ erant, primos prædicatores à sanctis Apostolis acceperūt. fuisse autem descriptas eiusmodi ciuitates in tomo illo, coniectura etiam ducitur ex alio simili tomo, quem synodus Carth. vocat *μαρτυριον*, siue *ἀρχαιότυπον* in quo erat descriptus ordo episcoporum Numidiæ & Mauritanæ, vt constaret, qui essent posteriores, & qui priores. Illud autem obseruare hîc liber, nè quis contra hoc decretum Apostolicum, de nomine & honore primatum, factum fuisse existimet, quòd in Africa omnes episcopi primarum sedium primates erant & dicebantur, tametsi Archiepiscopo Carthaginensi subiecti essent. illud enim factum est propter multitudinem episcoporum, qui in singulis prouincijs Africæ erant, quæ multitudo episcoporum necessitatem imposuit primatem in prima sede cuiusque prouinciæ cõstituendi. licuisse autem, & oportuisse sic facere secūdum Apostolicam traditionem, intelligi potest ex epistola Aniceti Apostolici pontificis. sic enim ait, repetens eiusdem decreti Anacleti sententiam: Nulli Archiepiscopi, primates vocentur, nisi illi, qui primas tenent ciuitates, quarum episcopos Apostoli, & successores Apostolorum, regulariter patriarchas & primates esse cõstituerunt. subiungit deindè, nisi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur, cui necesse sit propter multitudinem episcoporum, primatem constitui. sic enim est in exemplari Vaticano & Florentino. ipsa etiam ratio conuincit, non esse legendum, Propter multitudinem eorum: sed sic, Propter multitudinem episcoporum primatem constitui. De multitudine autem episcoporum Africæ non dubitabit, qui legerit, fuisse aliquandò in Africa sexcetos episcopos, Sed pergamus vterius, & captemus adhuc ex alijs huius epistolæ vestigijs illius seculi odorem. Primam enim sedem esse dicit ecclesiæ Romanæ, eamq; nõ ab Apostolis, sed à Domino primatum obtinuisse, sicut (inquit) ipse beato Petro dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo clauis regni cælorum: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælo. Secundam dixit esse Alexandrinam, quam nomine beati Petri discipulus eius Marcus consecrasset: tertiam verò Antiochenam, quia eam beatus Petrus, antequàm Romam veniret, tenuit. esse autè hoc ab Anacleto scriptum, coniectura perspicitur. siquidem testem habemus synodum Nicenam, fuisse iam tunc, cum illa synodus habita est, id est, ante annos mille trecentos, priscam consuetudinem, vt secundo loco post episcopum Rom. episcopus Alexand. potest. esse haberet in episcopos Aegyptios, Libyicos, & Pentapolitanos, & post eum episcopus Antiochenus in episco.

*Cur in Africa
episcopi primarum
sedium primates
erant & dicebantur.*

episcopos sibi subiectos. Quemadmodum verò eadē synodus Nicenā ibidē docuerit ex potestate episcopi Romani, tanquā ex causa duētā esse potestatem episcopi Alexandrini in episcopos suos, item Antiocheni in suos, explicatum à nobis est libro 3. cap. 3. nē eadem fine necessitate repetamus. Igitur si iam, vt dixi, tempore Conc. Niceni prisca erat illa consuetudo potestatis Alexandrini episc. in episcopos Alexandrinæ diocesis, & Antiocheni in Antiochenā: necessē est, vt fuerit à sanctis Apostolis instituta. Quare descriptio ordinis harum sedium in hac epistola Anacleti tertia, res est illius seculi Apostolici, quo Anacletus hanc epistolam scripsit. Est præterea indicium vetustatis epistolæ huius, canon 34. Apostolorum, hic ab Anacleto citatus. quem quidem canonem cum nullus ante Clementē memoria prodidisset, profectò aut ab apostolis, qui eum sine scripto tradiderunt, aut à Clemente, qui eum cum reliquis nobis descripsit, necessē est, didicerit. hoc autem planè cōfirmat Iulij pontificis epistola increpatoria ad Orientales in causā Athanasij, in qua Iulius eundem canonem Apost. 34. & Anacleti sententiā partim eisdem, partim similibus verbis secutus est. Sic enim ait Anacl. Indē nanque & beati Apostoli inter se statuerūt, vt episcopi singularum scirent gentiū, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret: nam & inter beatos Apostolos, quædam fuit discretio. & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se idem voluerūt, vt reliquis omnibus præesset Apostolis: qui & eandem formam suis successoribus & reliquis episcopis tradiderunt. Hæc verò Iulius sic imitatus ac secutus est, inquit: Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: & cum omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt ceteris præemineret. de qua forma, episcoporum quædam est orta distinctio, & magna ratione prouisum est, nē omnes sibi omnia vendicaret: sed essent in singulis prouincijs singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia. Metropolitanos dicit, qui sunt inter episcopos suæ dioceseos, velut fratres maiores natu. & subiungit de patriarchis siue primatibus, Et rursus quidam in maioribus vrbibus constituti, sollicitudinem susciperent ampliolem, per quos ad beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura cōfluere, & nihil à suo capite disideret. Hæc Iulius, quæ eadem ad verbum Leo primus in epistolam suam 82. transcripsit, etsi nomen Iulij reticuit. nihil enim refert. fecit nanque quod fieri à nobis solet, cum propter magnam auctoritatem & notitiam, atque nobilitatem authoris, verba solū, tacito auctore, recitamus. Neque rursus refert, quod Synodus Tolet. 11. quædam, quæ Leo ex eadē epistola Iulij paulò post illa, quæ proximè recitauimus, mutuatus est, ex epistola Leonis nominatim, & non Iulij, recitauit. fortasse enim epistolam Iulij nondum nouerat. Sed de his hætenus. Longum enim est, si velim omnia illius seculi vestigia, in epistolis pontificum Aposto-

stolicorum impressa, persequi. Quæ hæcenus in epistolis sanctis Clementis, & tribus Anacleti animaduersa & notata sunt, satis erunt ad excitandū alios, vt idem in reliquis facere aggrediantur, quod non erit difficile in exemplum huiusmodi nostræ inuestigationis intuentibus. Habes igitur Reuerendissime & Illustrissime Domine Stanislæ Hofi, Cardinalis lectissime, quæ pro Ecclesiasticis canonibus sanctorum Apostolorum, & epistolis Pontificum Apostolicorum secundi seculi contra accusationem Magdeburgensium respondere, vt nobis iussum fuerat, adiutore Deo, libris 5. mediocri industria potuimus. Qui ergo Magdeburgensium Centuriatorum accusationem, & defensionem nostram, studio cognoscendæ veritatis legerint, ij iusti iudices erunt. Eorum enim bonæ menti, & religioso proposito spiritus Dei adspirabit, vt reiecto mendacio, veritatem (vt confidimus) amplectantur, & canones Apostolorum, & priscorum Pontificum epistolas, in ecclesia, vt decet, reuerentur ac venerentur. vt sit gloria Deo patri cum filio, & vtriusque spiritu in sempiterna secula, Amen.

F I N I S.

Societatis Iosephi Paderbornæ